

MİLLETLERARASI İLİŞKİLERDE YUNANLILAŞTIRMA FAALİYETLERİNE (ASİMİLASYONA) İLİŞKİN İKİ ÖRNEK: KALAŞLAR VE GAGAVUZLAR

Turgay Cin*

Özet

Yunanlıların iddiasına göre; “Kalaşlar, Yunan Makedon’udur” ve dolayısıyla “Yunanlıdır”. Diğer taraftan yine Türkçe konuşan ve Ortodoks Hıristiyan dini inanca sahip olan Gagavuzlar da “Yunanlıdır”. Yine bu bağlamda Yunanlılara ve batılılara göre, Hıristiyan dini inançlarını terk edip, İslâm dini inancını tercih edenler “Türkleşmektedir”. Avrupa Birliği üyesi Yunanistan ve Yunanlılar, belki Yunanlılıkla hiç ilgisi olmayanları dahi “soydaşları” olarak “keşfederken”, kaynaşırken, Yunanlılığı yeniden inşa ederken, ötekileri Yunanlaştırırken, onlara yardım ellerini uzatırken, Türkiye’de bazı Türkler ise bırakın “Türkleşirmeyi, asimilasyonu”, soydaşlarını reddetmektedir. Bazıları da “farklılıklar zenginliktir” düşüncesiyle, farklılıkları kaşıyarak, daha da belirginleştirerek, kaynaşmayı ve dayanışmayı ortadan kaldıracabilecek nitelikte kendilerini ötekileştirmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yunanlı, Yunanlaştırma, Türk, Kalas, Makedon, Gagauz, asimilasyon.

Abstract

According to the Greek claims, “the Kalash are Greek Macedonians” and therefore, “They are Greek”. Besides, Gagauz people, speaking Turkish as a mother tongue and religiously Orthodox Christians, are also considered as Greeks. Within this context, both the Greek and Western people claim that those who had previously been Christian but chose Islam as a religion were Turkified. On one hand, Greece, a member of the EU, and the Greeks are “discovering” new people as their Kins that are probably unrelated to the Greek nation, and getting closer to them, and, through this way, reconstructing the nation of “being a Greek”, and Greekifying non-Greeks and giving them a helping hand. On the other hand, in Turkey, some of the Turks are refusing to Turkify others and to assimilate them an deven rejert their kins as proper Turks. Aside from this, some other Turkish people, by espousing the idea that “differences are richness”, scratch the differences and make them more visible. They are othering themselves in such a way that this negates solidarity and cohesion.

Keywords: Greek, Grecize, Turk, Kalash, Macedonian, Gagauz, assimilation,

---

* Yard. Doç. Dr., Ege Üniversitesi. turgay.cin@ege.edu.tr.

GİRİŞ

Yunanlıların iddiasına göre; “Kalaşlar, Yunan Makedon’udur”¹ ve dolayısıyla “Yunanlıdır”. Diğer taraftan yine Türkçe konuşan ve Ortodoks Hıristiyan dini inanca sahip olan Gagavuzlar da “Yunanlıdır”. Yine bu bağlamda Yunanlılara ve batılılara göre, Hıristiyan dini inançlarını terk edip, İslâm dini inancını tercih edenler “Türkleşmektedir”. Bu sonuncu görüş, ilk bakışta doğru gibi görünse de, o dönemlerde Balkanlarda Hıristiyan dini inancına sahip olan hiç Türk yok muydu? Balkanlardaki Türk varlığını Müslüman dini inancına sahip olan ve/veya Osmanlı Türkleri ile ve özellikle de 1071 Malazgirt Savaşından sonra başlatmak ne kadar doğrudur. Unutulmamalı ki bütün dillerde Balkan coğrafyası için kullanılan “Balkan” terimi de Türkçedir. Fakat günümüzde Balkan teriminin yerini, “Güney Doğu Avrupa” terimi kullanılmaya başlanmıştır. Yunanlılar ise Balkan kavramı yerine “Hersonisos tu Emu (Χερσόνησος του Αίμου)” terimini tercih etmektedirler, ancak Balkan terimini de istemeyerek de olsa yine kullanmaya devam ediliyorlar.

Yunanistan’da eskiden olduğu gibi bugün de milli kimliklerle, kültürlerle ilgili Yunanlılaştırma, “beyin yıkama” faaliyetleri aralıksız devam etmektedir. Bu makalede günümüzde Kalaşların ve Gagavuz (Gagauz, Gökoğuz) Türklerinin Yunanlılaştırılmasıyla, asimilasyonu ile ilgili olarak Yunanlıların çalışmalarını/faaliyetlerini Yunan kaynaklarından irdelemeye çalışacağım.

YUNANİSTAN’DA YENİ KEŞFEDİLEN KALAŞLAR’IN YUNANLILAŞTIRILMASI FAALİYETLERİ

Yunanistan’ın İskender’i İsa’dan Önce 327 tarihinde Kalaşlar’ın bölgesinden geçti. Bazı askerleri burada kaldı ve bugünkü Kalaşlar oluştu². Diğer taraftan Dimitri Aleksandru’nun “Kalaşlar: Himalaya Yunanlıları” adlı kitabında; Kalaşların dışında Pakistan’da Pahtun (Peştun), Hunzalar ve diğer unutulmuş Yunanlılardan da söz edilmektedir. Yukarıda adı geçen kitabın yazarının iddiasına göre; Peşaver’de bir mücahit kendisini tanıtırken; “Bana Şef derler... Ben Yunanlıyım! Pahtun! (“Με λένε Σέφ...Είμαι Ελληνας! Πατάν!”) demiş. Oysa “ben” diyor Yunanlı yazar Dimitri Aleksandru; “Kalaşları, Himalaya’daki Yunanlıları bulmak üzere harekete geçmiştim ve tamamen tesadüf eseri olarak yeni bir Yunan ırkı buluyordum. Öğrendim ki Pahtun’lar eski Sakalar veya İskitlerdi³... Bölgeyi Büyük İskender işgal edince, Büyük İskender ve komutanları yerli halkla evlilikler gerçekleştirdi. Böylece yerlilerle Makedonlar öyle bir karıştı ki yerliler kendilerini bugüne

¹ “Η φυλή των Καλάς η παρουσία των Ελλήνων στην Ινδική ήπειρο” için bkz. http://www.wake-up.gr/article_read.asp?id=175 (04.06.2008).

² “Χούτζα, Πατάν, Καλάς: Οι απόγονοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου στο Πακιστάν” <http://www.hri.org/MPA/kalas/kalas2.html> (04.6.2008)

³ İskitler hakkında geniş bilgi için bkz. İ. Durmuş, İskitler (Sakalar), Ankara 1993.

kadar “Yunan” olarak saymaya başladılar.” Adı geçen yazara göre Asya’nın en iyi savaşçıları olan Pahtun’ların nüfusu on iki milyon civarındadır.

Yunanlıların, Pakistan’ın kuzeybatısında, Afganistan sınırına yakın Hindukuş Dağlarında, Nuristan, eski adıyla Kâfiristan bölgesinde yaşayan Kalaşlar (Kalash)⁴ veya kendilerini tanımladıkları şekliyle “Yunanlılar”⁵ hakkındaki bilgileri, bundan yaklaşık yirmi yıl kadar öncesine kadar, günümüzden 23 yüzyıl önce Büyük İskender’in Doğu’ya düzenlediği seferlerde bu bölgeye ulaşmasından daha ileri gitmemekteydi⁶.

Atina’da öğretmenlik yapan ve aynı zamanda dağcılık sporuyla da uğraşan Athanasios Lerunis, 1994 yılında Pakistan’a gittiğinde Kalaş ırkı ile tanıştı ve bu insanların Büyük İskender’in torunları olduğuna karar verdi. Lerunis, Yunanistan’a döndüğünde gazete ve dergilerde Kalaş ırkı ile ilgili araştırmaları hakkında makaleler yazdı. Televizyonlarda programlar yaptı ve sonunda da söz konusu bölgede bir okul yaptırılması amacıyla kampanya başlattı⁷.

⁴ <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CE%BB%CE%AC%CF%82> (23.5.2008).

⁵ <http://www.hri.org/MPA/kalas/kalas2.html> (4.6.2008).

⁶ “Και η Ελλάδα δεν τους ξέχασε” <http://www.hri.org/MPA/kalas/kalas3.html> (04.06.2008)

⁷ Kalaşlarla ilgili kısa İngilizce bir metin için bkz.

<http://www.kalami.net/2005/arthra/kalas.html> (4.06.2008). metin aynen aşağıdaki gibidir: «The Kalas is a small tribe of about 3000 people, living in Pakistan, in 3 valleys of mount Hindukush, at 2000 to 3000 meters of height, dispersed in 30 little villages. They are descendants of the troops of Alexander the Great. They are the only people on Earth that observe the Dodecatheon (with altered names) as their official religion.

Their main festivals are the usual paganist 4 astronomical ones: Jossi in spring (Anthesteria), Outshauo in summer, Poul in fall and Tsomos in winter (Kronia). The rituals are the ancient Hellenic ones, particularly those of Macedonia.

Their everyday life is very close to what it was 2300 years ago: Their food, clothes, houses, traditions, religion, rituals are intact. Only their language has changed; it is a mixture of ancient dorian Greek, Sanscrit, Persian and local dialects. The Kalas language is only oral. Danish ethnologists and linguists are trying to establish an appropriate phonetic alphabet for them. Their music is very similar to the present day Northern Greek music of Macedonia. Their dances are traditional cyclic ones, mimicking the rhythm of the Cosmos.

They are the only tribe in Pakistan who produce and drink wine (alcoholic beverages are prohibited by the Islam). The garments of women are similar to the ancient Chiton, black with embroidered sleeves and hem. They have a characteristic coiffure with 5 pigtails. Their festive hats have tufts, feathers and sea-shells, an indispensable constituent, obviously a relic of their mediterranean descent. Men wear a jacket-like chiton, the sakkatsi, and the ancient macedonian hat, the kausia. The "sakkatsi" is strikingly similar phonetically, to the "sakkaki", the modern Greek word for jacket.

The houses of the Kalas are built of stone and wood, same as the present day northern Greek houses, with a balcony at the upper floor. The facades of the houses are decorated with carved meanders, rosettes, stars and geometric figures, as the ancient Hellenic facades. The Kalas, contrary to their moslem neighbours, sit on chairs and stools and use forks and knives. They live under tremendous pressure, coming from the Moslems that surround them. Their territory is very hard to access; this can be done only with 4wheel drive cars. Arable land is very limited, due to the narrow breadth of the valleys and also because the moslems, under various pretexts, take it from them. The civilization of the Kalas is unfortunately outdated, because their evolution has stopped; they even have regressed, due to oppression and

Sonuç olarak, Yunanlıların iddiasına göre; “genç Elen Makedon komutan Büyük İskender’in, İsa’dan Önce 327 yılında başlattığı Asya seferi sırasında Yunan kültürünü yaymış olduğu bu bölge ve özellikle hâlihazırda 6.000 kişi oldukları belirtilen Büyük İskender’in Yunan kökenli torunları” resmi makamların da desteği ile Yunanistan’da toplumsal ilgi bulmaya başladı.

3.000 civarındaki ve Hindikuş Dağları’nda 2.500 metre yükseklikteki 30 civarındaki köyde yaşayan ve yazılı bir alfabesi dahi bulunmayan Kalaşlar’ın kendilerini Büyük İskender’in torunları olarak tanımladıkları, “Sikander Azam”dan (Büyük İskender’den) bahsettikleri, “Younani Medicine: Yunani Medicine”i (Hipokrat tıbbını) uyguladıkları, Pakistan’ın Karaçi, Lahor, Peşaver kentlerindeki müzelerde Yunan Krallarının isimlerinin, gümüş ve altın sikkelerin bulunduğu ve Pakistan Turizm Kurumu tarafından hazırlanan broşürlerde de Kalaşlar’ın bölgesindeki Yunan (Elen) unsuruna atıfta bulunduğu belirtilmektedir⁸. Çok Tanrılı olan Kalaşlar’ın baş tanrılarını “DI ZAU⁹, Dia Zal” (Antik Yunan’da Tanrılar’ın başı olan Dias) olarak tanımladıkları, Farsça, Sanskritçe ve Yunanca sözcüklerden oluşan dillerinde, eski Yunancayla ortak olan “nom” (Yunanca onoma-isim), “parim” (eski Yunanca parimi-yürümek), “ila” (Yunanca ela-gel), “dontugya” (Yunanca dontia-dişler) ve “heman” (Yunanca himonas-kış) v.s. gibi sözcükleri kullandıkları, erkeklerin başlarına giydikleri “sakatsi”nin antik Makedon kepini çağrıştırdığı ve etrafları Müslümanlarla çevrili Kalaşlar’ın şarap üretimini ve kullanımını devam ettirdikleri ileri sürülmektedir. Yunanistan’da, bu halkın Büyük İskender’in bölgede kalan askerlerinin torunları olduğu haber ve televizyon programları ile yazılı basında geniş bir biçimde işlenmeye başlanmış ve Yunan seyahat acenteleri vasıtasıyla bölgeye ziyaretler yoğunlaşmaktadır¹⁰.

1995 yılında Yunanistan Ortaöğretim Öğretmenler Sendikası Konfederasyonu Yunanistan genelinde Kalaşlar’a yardım amacıyla kampanya başlattı ve toplanan yardımla bölgedeki Baburet/Krakal Köyü’ne beş derslikli okul ve yurt yaptırıldı. Ayrıca Yunanlılarca, civar yerleşim bölgelerinden öğrencilerin okula ücretsiz olarak taşınması amacıyla, okul servisi olarak kullanılmak üzere bir jeep tipi araç hediye edildi. Söz konusu eğitim komp-

---

economical adversity. About a century ago, they were numerous, more than 100.000; most are now turned into moslems, due to the constant pressure of the cosmopolitan religion. The 3000 Kalas can barely survive with their scarce products. Their methods of cultivation of land are outdated».

⁸ <http://abnet.agrino.org/htmls/D/D012.html> (23.5.2008).; <http://www.pellaia.gr/Kalas.htm> (23.5.2008).

⁹ Hayat veren anlamındadır. Bkz. <http://www.pellaia.gr/Kalas.htm> (23.5.2008).

¹⁰ <http://abnet.agrino.org/htmls/D/D012.html> (23.5.2008).;

<http://www.pellaia.gr/Kalas.htm> (23.5.2008).;

<http://noctoc-noctoc.blogspot.com/2007/05/kalash.html> (8.06.2008).; 14.07.2001 Tarihli Eleftherotipia Gazetesi.

leksinin açılışı amacıyla düzenlenen törene Yunanistan'dan geniş bir basın grubu katıldı. Okulun önüne yerleştirilen tabelada; "Yunanlı öğrenci ve öğretmenlerin yardımlarıyla" inşa edildiği ibaresi yazıldı. Yunanistan'daki okullarda ve kültür merkezlerinde düzenlenen onlarca etkinlikte Kalaşlar, "Elenlerin Orta Asya'daki Varlığı" konusu işlendi.

UNESCO tarafından, dünyada kaybolmaya yüz tutmuş son beş ırktan biri olarak ilân edilen Kalaşları keşfeden Yunan sivil toplum örgütleri, bankaları, yerel yönetimleri ve resmi kurumları, birbirleriyle yarış halinde bölgeye yardım yapmaya başladılar. Bölgenin içme suyu ve sulama altyapı çalışmalarında kullanmak üzere ve Kalaşlar'ın diğer ihtiyaçlarını da karşılamak amacıyla 6.2.1998 tarihinde Yunan Devlet televizyonu ET-3 kanalında canlı yayınlarla yardım kampanyası ilk kez düzenlendi ve 30.000.000 drahmi yaklaşık olarak 130.000 Avro civarında yardım toplandı. Yunanistan'dan ikinci yardım kampanyası, dört yıl sonra Yunanistan'a Kalaş öğretmeni Anış Umar geldiğinde 13.4.2002 tarihinde yine Yunan ET-3 televizyonunda düzenlendi. Söz konusu yardım kampanyaları süresince programa Bakanlar, Belediye Başkanları, Yurtdışı "Elenizm Konseyi" temsilcileri, siyasetçiler ve Batı Trakya'dan "Pomak" Türk çocukları katıldı¹¹. Ayrıca Selanik Aristotelio Üniversitesi tarafından 7-9 Kasım 2008 tarihlerinde "Kalaşların, Dilleri ve Kültürleri" hakkında uluslararası bir bilgi şöleni/sempozyum düzenlendi¹²

Antik Yunanlıların izlerini taşıdığı iddia edilen Kalaşlar'ın, Yunanlıların ve özellikle de Yunan milliyetçi çevrelerin ilgi odağı haline gelmesiyle birlikte, yapılan araştırmalar sonucunda, Kalaşlarla Yunanlıların DNA örneklerinin aynı olduğunun tespit edildiği ileri sürülmeye başlandı¹³.

Kalaşların yaşadığı bölgelerde çekilen fotoğraflarla hazırlanan kartpostallar bütün Yunanistan'daki okullarda ve kitapçılarda satılmaya başlandı. Bununla birlikte, Yunan Kültür Bakanlığı'nın da desteğiyle, Kalaşların örf ve adetlerini yansıtan ve bölgeyi ziyaret eden bilim adamları ve basın mensupları tarafından hazırlanan kitaplar yayınlanmaya başlandı. Kalaş kadınları tarafından yapılmış olan Yunanistan'ın bölgesel folklorik özelliklerini yansıtan küçük kuklalar, Atina'nın en saygın müzesi olan Benaki Müzesi'nde tanesi 140 Avro'dan satışa sunuldu. Başta devlet kanalları olmak üzere, bütün Yunan televizyonlarında Büyük İskender döneminin karakteristik özelliklerini taşıyan "sarı saçlı, mavi gözlü" Kalaşlar sık sık işlenen bir konu haline geldi.

Yunanistan'da, 1995 yılında, Kalaşlara yapılan yardımları koordine etmek amacıyla "Kalaş Dostları" adlı bir sivil toplum örgütü kuruldu. Yunanlı

¹¹ <http://www.gothess.gr/docs/kalas.html> (4.6.2008).; 01.04.2002 Atina'da yayımlanan tarihli Eleftherotipia (ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ) Gazetesi.

¹² <http://mail.phl.uoc.gr/announce/docjzCkGczT61.doc> (04.06.2008).; Sempozyum sunum metinler için bkz. www.enl.auth.gr/icldt-Ka

¹³ <http://pelasgos.e-e.gr/files/archive-38.html> (12.05.2008).

müzik yapımcıları, Kalaşların şarkılarından CD'ler oluşturarak satışa sundular. Aynı yıl, 9-19 yaşları arasındaki 12 Kalaş öğrenci, başlarında öğretmenleri Ali Samar'la birlikte Yunanistan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı himayesinde Yunanistan'a getirildiler. Birçok televizyon kanalının canlı yayınına katıldılar ve bu arada Yunanistan'da kaldıkları müddetçe Yunan dili ile kültürü eğitimine tabi tutuldular. Yunan Gazetelerine demeç veren bu öğrenciler, Büyük İskender'i ataları olarak kabul ettiklerini beyan ettiler.

"Yunanlı Gönüllüler" adlı bir sivil toplum örgütü, 1995 yılında Kalaşların yaşadığı bölgeye düzenlemiş olduğu bir inceleme gezisine "Dünya Doktorları Yunanistan Şubesi" üyelerinin de katılımını sağlayarak, bölgede genel bir sağlık taraması yaptılar. Ayrıca Buburet vadisindeki Brun Köyü'nde "Kalaş Kültür Merkezi-Kalashadur"un açılışını gerçekleştirdiler. Söz konusu Merkez, bünyesinde, okul, yurt, geleneksel sanatlarla ilgili meslek edindirme şubesi, kütüphane, müze, ilk yardım ve klasik geleneğin kayıt altına alınması ve incelenmesinden sorumlu bir bölüm de bulunmaktadır.

Son yıllarda Yunanistan'da, yurtdışında yaşayan Yunanlılara (Elenler'e) yönelik düzenlenen etkinlikler kapsamına dâhil edilmiş olan Kalaşlardan bazı öğrencilere geri dönmeleri koşuluyla Yunan Üniversitelerinde burs sağlanmaya ve yaz aylarında bazı öğrencilere de aynı Moldova'daki Gagavuz Türklerine de uyguladıkları bir program çerçevesinde Yunanistan'daki yaz kamplarında konuk edilmeye başlandılar.

Ayrıca, 2007 yılında; "2500 Yıl Sonra: Doğunun Elenleri, Batının Elenleri İle Buluşuyor" adlı proje çerçevesinde, Güney İtalya'nın Calavria bölgesinde yaşayan Elen kökenliler, başka bir deyişle Grekaniler¹⁴ ile Kalaşları buluşturmak amacıyla, Atina'da Kalaş ırkından olan aktivist Taç Han Kalaş ile Calavria bölgesinden yazar Antonio Mauro, Elen kökenliler olarak Yunanlılarla birlikte bir toplantı düzenledi ve Kalaşların Shara folklor ekibi ile Kalavria bölgesi Elenlerinin Cumelka folklor ekibinin Yunanlı folklor araştırmacıları ile birlikte belirli bir süre bir kampta birlikte yaşamalarına ve ortak araştırmalar yapmalarına karar verildi. 17 Grekani, 17 Kalaş ve 11 Yunanlının birlikte yapacakları bu çalışmaya, Yunanlılar arasında Batı Trakya'nın, Yunanlıların ifadesiyle "Pomak köylerinden bir Müslüman çocuğunun" da yer alması kararlaştırıldı¹⁵.

GAGAVUZLARIN KÖKENİ VE YUNANLILAŞTIRILMASI

Yukarıda genişçe bir biçimde yer verilen Kalaşlar ve diğerleri hakkında Yunanistan ve Yunanlıların uyguladığı Yunanlaştırma taktiklerinin bir benzeri Yunanlılar tarafından; ana dilleri Türkçe olan ve Ortodoks Hıristiyan dini inancına sahip Gagavuz Türkleri için de uygulanmaktadır. Bu uygu-

¹⁴ Aşağı İtalya'daki Eski Yunanlılar "Grekani" hakkında bilgiler için bkz. <http://abnet.agrino.org/htmls/D/D010.htm> (23.5.2008)

¹⁵ Bkz. <http://abnet.agrino.org/htmls/D/D012.html> (23.5.2008).

lamaları, esasen bir Gagavuz Türkü olan Hristos St. Kozaridis'in 2009 Haziranında "Biz Gagavuzlar: Kimlik-Tarihsel Kaynak ve Zaman İçindeki Sürecimiz" isimli kitabı yayımlandığında ve Yunanlılara tanıtıldığı günlerde de yoğun bir biçimde ortaya çıktı. Yunan basınında bu vesile ile Gagavuzlar geniş bir biçimde yer aldı.

Adı geçen kitabın yazarı Hristos St. Kozaridis, Dedeâğaç ilinin Kumçiftliği kazasının "Amovuno" köyünde 1962 yılında dünyaya gelmiş ve Selanik Dış Hekimliği Fakültesinden mezun olmuş. Mübadeleye tabi tutulan ve hiç Yunanca bilmeyen, ana dili Türkçe olan Doğu Trakyalı bir ailenin çocuğu olduğu iddia edilmektedir. Babası Edirne "Hasköy" yakınlarındaki "Koca Hıdır" köyünden bir Gagavuz'dur. Annesi ise "Uzun Köprü"nün "Karamca" köyündendir. Bu ailenin çocuğu ve esasen bir Gagavuz Türkü olan Kozaridis, Sarışabanlı bir Yunanlı ile evlendikten sonra 1989 yılından beri Kavala yakınlarındaki Sarışaban'da dış hekimliği mesleğini icra ederek yaşamaktadır. Tarihe meraklı olduğu iddia edilmektedir ve amatör olarak tarih konularında kitaplar yayımlamaktadır. Spor ve kültürel derneklere üyedir. Toplumsal, kültürel ve siyasi meselelerle ilgilenmektedir. Daha önce iki kitap¹⁶ yayınlamıştır¹⁷. Haziran 2009'da üçüncü kitabı yayınlanmıştır.

Peki, Gagavuzlar kimdir? Gagauz Ortodoks Kilisesi Başpapazı Mihail Çakır'ın 1934 yılında Kışinev'de yayımlanan "Basarabyalı Gagauzların İstoriyası (Tarihi)" isimli kitabından sonra Gagavuz asıllı olup sonradan Slavlaşmış ("Bulgarlaşmış") Varna Bulgar Lisesinde tarih öğretmenliği yapmış olan Atanas İvanov Manov'un kaleme aldığı ve 1938 yılında yayımlanan "Gagauzlar (Hristiyan Türkler)" adlı kitabında Gagauzlar tarih, dil, halk edebiyatı, halkbilim, etnografya ve kültür bakımından tanıtılır ve onların özbeöz Türk olduklarını ortaya koyar/ispatlar. Bu iki eser incelendiğinde Gagauz Türklerini asimile etmek isteyen Yunan Rum, Rus, Bulgar ve Roman bilim adamları ve siyasetçilerinin yüzyıllardan beri devam eden bu çabalarının sonuç vermediği görülecektir¹⁸. İstanbul Türkler tarafından fethedilince, Fatih Sultan Mehmet, din ve milliyet ayrımı gözetmeksizin bütün Ortodoks Hristiyanların başı olarak İstanbul Patriğini tanımıştı. Gagauzlar, Ortodoks Hristiyan olmaları nedeniyle Patriğin yönetiminde kalmışlardı. Patrik de dinsel ve ulusal işlerde bunları istediği gibi kullanmaktaydı. Gagauzların birçoğu Yunanca eğitim ve öğrenim göyerek, Yunan

---

¹⁶ Kozaridis'in bu iki kitabının isimleri şöyledir: a) "Επαρχία Νέστου, από τα ομηρικά χρόνια μέχρι το 1940. Συμβολή στην τοπική ιστορία." ve b) "Από την Ανατολική Θράκη στην Επαρχία Νέστου. Ιστορική - Κοινωνική - Λαογραφική περιήγηση στους τόπους καταγωγής των Ανατολικοθρακιωτών προσφύγων της Επαρχίας Νέστου".

¹⁷http://www.paratiritis-news.gr/full_articles_index.php?stili_title=&db_table=politistika_themata&todo=others&article_id=1904 (7.9.2009).

¹⁸ Gagauzların milli kimliği hakkında geniş bilgi için bkz. *MANOV, A.*: Gagauzlar (Hristiyan Türkler) Bulgarcadan Çeviren M. Türker ACAROĞLU, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2001.

terbiyesi alarak böylece “Elen/Yunan” isimleri almaya başlamışlardır¹⁹. Gagauzlar dinsel bakımından İstanbul’daki Ortodoks Hıristiyan Rum Kilisesinin yönetimi altında bulduklarından Yunan Okullarına, Yunan Kiliselerine giderlerdi. Fakat Türkçe konuşurlardı. Yunan harfleriyle Türkçe yazı yazarlardı²⁰. Sofya Üniversitesinden Stefan Mladenov’a göre²¹; “Gagauzlar dil bakımından doğrudan doğruya Asparuh Bulgarlarının torunları sayılabilecekleri gibi, Kuman ya da Uzların (Oğuzların) torunları sayılabilirler. Belki de ‘Bulgar Gagauzları’ ve ‘Asıl Gagauzlar’ Asparuh’un İlk-Bulgarları soyundan gelmektedirler. Onun için kendilerini Bulgar sayar, Bulgarlığa bağlı addederler. İlk Bulgarların yakını olan Kumanların kalıntısı olabilirler.” Bulgarlara göre Gagauzlar, Bulgar’dır. Bulgarlar da Slavlaşmış Türkler olduklarına göre, sonuç itibarıyla Gagavuzlar Türk’tür.

Günümüzde Gagavuzlar, Gagoğuzlar ya da Gökoğuzlar, Moldova Cumhuriyetinde, Gagağuzeli/Gagouzeli Özerk Devletinde ve kuzeydoğu Bulgaristan, Ukrayna, Romanya ve Yunanistan’da yaşayan, Ortodoks Hıristiyan inancına sahip olan bir Türk topluluğudur. Gagavuzların çoğunluğu Ortodoks Hıristiyan mezhebine bağlıdır. Ancak Ortodoks Hıristiyan olmayan Gagavuz/Gagauz da vardır. Ortodoks Hıristiyan olmayan Gagavuzlar, Katolik ve Subbotnik, Avengelistlerden oluşmaktadır. Subbotnikler domuz eti yemez ve şarap içmezler. Bir kısım Ortodoks Hıristiyan Gagavuz’un da erkek çocuklarını sünnet ettirdiği bilinmektedir. Moldova’daki Ortodoks Hıristiyan Gagavuzlar komünizm sonrası, diğer Eski Sovyet halklarında olduğu gibi, inançlarını daha rahat uygulayabilir hale gelmişlerdir. Gagoğuz sözcüğü dil-bilimsel bakımdan Gök Oğuz’dan gelmektedir. Gagaouz/Goakaouz/Gökouz İstanbul Türkçesi ile Gökoğuz boy kökenleri ile ilgili olarak türlü görüşler öne sürülüyor ise de en baskın görüş, Oğuz boyundan olduklarıdır. Gagağuzlar Ogurlar (Onogur) ve Oğuzlar (Onoguz) olmak üzere, iki ana dala ayrılmış olan Türk boylarından, Onogur Türk boyları yerleşim/yayılm bölgesi içerisinde olup da, (Tatarlar, Kıpçaklar, Bulgarlar v.d.), Ogur olmayan, oğuz boylarının alt kümesidir. Bu duruma sıklıkla rastlanmaktadır. Örneğin, Anadolu’ya Oğuzlar ile birlikte Onogur boyları da gelmiştir. Gagoğuzların Balkanlara ve Ukrayna’ya göç tarihi konusunda ise tarihçiler özellikle 11. yüzyıla odaklanmaktadır. 11. yüzyılda Asya’dan, Balkanlara göçtükleri, Peçeneklerle aynı soydan geldikleri ve Uz (Oğuz) Türklerinden oldukları bilinmektedir. Ortodoks Hıristiyan dini inançlı olan Gagavuzlar, dış görünüm-çehre bakımından, konuştukları dil ve lehçe/diyalekti olarak daha çok Anadolu’daki Müslüman dini inançlı Yörüklere çok benzemektedir. Ayrıca Gagağuz Türkçesi, buldukları bölgelere göre, Slav, Yunan ve Romen dillerinin etkisine maruz kalarak, çok büyük ölçüde Türkiye Türkçesine ve

---

¹⁹ Manov, s. 25, 26.

²⁰ Manov, s. 27, 28.

²¹ Mladenov, St.: Bılgarska İstoriçeska Biblioteka (Bulgar Tarih Kitaplığı) Dergisi, Cilt: I, Sofya 1931, s. 134’ten nakleden MANOV, s. 33, 34.

diyalekt/ağız olarak da Balkan Türkçesi ağzına/diyalektine benzemektedir. Moldova Cumhuriyetindeki, Gagouzeli adında özerk bir yönetime sahip olan Gagavuzların sayısı 200.000 dolaylarındadır. Ayrıca, Gagavuzlar, Dobruca'da (Kuzeydoğu Bulgaristan) ile dağınık olarak Bulgaristan'ın dağlık bölgelerinde, Moldova'nın Besarabiya/Basarabya bölgesinde, Ukrayna'da, Romanya'da ve sayıları bilinmemekle birlikte, Yunanistan'ın kuzey kesimlerinde de Torbeş/Pomak Türklerinin yaşadıkları bölgeler çevresinde de Gagavuzların varlığından bahsedilmektedir. Osmanlı döneminde, Osmanlı Devleti sınırı içerisinde yer alan Gagavuzların, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte, Türkiye ile sıkı ilişkilerini devam ettirdikleri görülmektedir. Türkiye Devletinin kurucusu Atatürk'ün Gagavuzların sorunlarını çözmek üzere, Cumhuriyetin ilk yıllarında, Türkiye'den görevliler gönderdiği de bilinmektedir. Bu yakın ilişkiler, günümüzde de, hem Gagavuzeli Özerk Yönetimi ile ve hem de Gagavuzeli'nin içinde yer aldığı Moldova Cumhuriyeti ile devam etmektedir²².

Yunanlıların "Gagauzi" veya "Gagavuzides" olarak ifade ettikleri topluluğun, bazı Türk, Bulgar, Rumen Rus ve diğer bazı hatta Yunanlı Türkolog ve tarihçiler tarafından Turan, Türk ırkından oldukları öne sürülürken, sadece günümüz bazı Yunanlı tarihçiler tarafından Gagavuzların, onların tabiriyle "Gagavuzides'in", Türkçe konuşan, Küçük Asyalı ve Karamanlı (Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyan) Yunanlı (Elen) oldukları" iddia edilmektedir.²³ Oysa yine bazı Yunanlıların iddiasına bakılırsa; halk bilimcilerin yaptığı araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlara göre; Gagavuzlar ile Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyan Karamanlıların ilişkilerinin/benzerliklerinin sadece dille sınırlı olduğu, bunun da sadece yazı (Yunan harflerinin kullanılması) ile ilgili olduğu, "ifade" ve "sözle" ilgili olmadığı yönündedir²⁴. Yine Yunan kaynaklarının öne sürdükleri görüşlere göre; "çok ciddi tarih kaynaklarının hepsinin birleştiği bir nokta da Gagavuzların milli kökenlerinin, milli kimliklerinin 1243'te Küçük Asya'daki Selçuklu Devletinin Moğollar tarafından Köseadağ savaşından sonra dağıtılmasıyla ortaya çıktığı" şeklindedir. O dönemde Konya'da İzzettin Keykavus'un Sultan olduğu, İstanbul'a giderek Bizans'a sığındığı, annesinin Hıristiyan olduğu ve o dönemde Asya'nın içlerinden çok sayıda halkların Küçük Asya'ya ve Avrupa'ya doğru harekete geçtiği de bilinen bir gerçektir. Gagavuzlar, 1259'larda Kuzey Bulgaristan'a; Varna, Balçık, Gâvur-suyucuk ve Kavarna bölgelerine yerleştiler²⁵ ve Kavarna Despotluğunu kurdular. Despotlukta Gagavuzların oturdu-

²² http://instapedia.com/m/Gagauz_people (7.9.2009)

²³ Hristos Kozaridis'in E-mail'i <http://www.thourio.gr/cgi-bin/powerbook/powerbook.cgi?book=sxolia> (7.9.2009).

²⁴ "Γκαγκαούζοι ή Γκαγκαβούζηδες" <http://thrakiveria.gr/content/view/271/15> (7.9.2009).

²⁵ Gagavuzlara Karadeniz'in Batı sahillerinde, Romanya'nın Köstence, Dobruca'da Bulgaristan'ın içlerinde Gagavuz köylerine Provantia (Προβάντια) ve Şumnu'da (Şumen'de) rastlanmaktadır. Bulgaristan'da 70 civarında Gagavuz köyü ve kenti bulunduğu tahmin edilmektedir. Bkz. "Γκαγκαούζοι ή Γκαγκαβούζηδες"

ğu 68 köy bulunmaktaydı. Bulgaristan'daki Gagavuz Türklerinin köy ve yer isimlerinin Türkçe olması, Yunanistan'daki Gagavuz köy ve yer isimlerinin ise günümüzde Yunanca²⁶, konuştukları dilin ve internetteki Web sayfalarının dahi yine günümüzde Yunan dilinde olması dikkat çekicidir, düşündürücüdür²⁷. Yunanlı yazarların iddialarına göre, yukarıda sözünü ettiğimiz bu Despotluk, Bizans Devletinin desteğiyle kuruldu. Çünkü Bizans, kuzey sınırlarını Kuman ve Peçenek akınlarından korumak istemekteydi. Osmanlı Türkleri tarafından bu Despotluk, 1383 yılında ortadan kaldırıldı. Gagavuzların bir kısmı Siros'un Yeni Zihni, Hrisohora (Χρυσοχώρα) köylerine ve Karaferye civarlarına yerleşirken bir kısmı da Bulgaristan (Pazarcık, Yanbol) ile Doğu Trakya'ya (Edirne, Havza, Kırklareli (Kırkkilise), Uzunköprü, Malkara, Babaeski'ye) dağıldılar ve buradaki 15 köye yerleştikleri görülüyor. Gagavuzların büyük bir çoğunluğu ise Rusları takip ederek Basarabya'ya bugünkü Güney Moldova'ya yerleştiler. Yunanlıların iddiasına göre 1840-1850 yılları arasında, tam olarak on yıl boyunca Kuzey Bulgaristan'da Yunanlılığın yeniden canlanması/doğuşu yaşandı. Varna Despotu (Metropoliti) İosif ve daha sonra İoakim'le "Ortodoks Hıristiyan Cemaatin" ilk ve yeni okulları kuruldu. Bölgedeki 25 Gagavuz köyünde de yardımsever Yunanlılar tarafından okullar açıldı. Gagavuzlar Yunanca bilmedikleri ve

---

<http://thrakiveria.gr/content/view/271/15> (7.9.2009).; "Το πρώτο ιστορικό σημείο για τους Γκαγκαβούζηδες" http://gagavoyzis.blogspot.com/2009/01/blog-post_14.html (7.9.2009).

²⁶ Oysa bu yer isimleri de Türkçedir. Fakat Yunanistan'da bu yer isimlerin Türkçeleri yasaklanmıştır, günümüzde de bu yasak devam etmektedir. AB. Üyesi Yunanistan, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği sürecinde Türkiye'nin Demokratikleşmesini, normalleşmesini öne sürerken/talep ederken, neden aynı koşulları Demokratikleşme ve normalleşmeyi (AB. Standartlarını) Yunanistan'daki Gagavuzlar, Makedonlar, Ulahlar ve Müslüman Türkler, Müslümanlar için uygulamıyor?!

²⁷ Hristos Kozaridis'e göre Bulgaristan'daki Gagavuz köylerinin bazıları şunlardır; Avren (Αβρέν), Alaklı (Αλακλί), Voyvodaköy (Βοεβοδάκιοϊ), Yazıcılar (Γιαζιντζίλαρ), Yalı-uç-Orman (Γιαλί-ούτς-Ορμάν), Gânvur-sucuk (Γκιαούρ-σουντουζούκ), (Gi Deliorman)Gi-Orman, (Γκί-Ορμάν), Güzgüben (Γκιουζγιουμπεν), Dereköy, (Ντερέκιοϊ), Caferli (Τζαφερλί), Cevizli (Ντζεβίζλι), Cıncarköy (Ντζιντζάρακιοϊ) Durmuşköy (Ντουρμούσκιοϊ) (Y)Eniköy (Ενίκιοϊ) (Y)Eni Mahalle (Ενί Μαχαλέ), (Y)Etimeli (Ετίμελι) (Y)İlanlık (Ιλανλίκ), İmrohör (Ιμροχόρ) (R)Uşenli (Ιουσενλί), Kadıköy (Καντίκιοϊ), Kay(il)ki (Καϊκί), Kalıkçı (Καλικτσό), Kalaycı-Dere (Καλαϊτζί-Ντερέ), Karuncu-Dere (Καρουντζί-Ντερέ) Kara-ağaç (Καρά-αγάτς), Karacalar (Καράντζαλάρ), Kara-kurt (Καρά-κούρτ), Karalılar (Καραληλάρ), Kararça (Καράπτσα), Karales (Καρρά-λες), Kasımlar (Κασιμλάρ), Keremet (Καρεμέτ), Kestriç (Κεστρίτς), Kehaya-Bey (Κεχαγιά-Μπέη), Karlı-Bey (Καρλί-Μπέη), Kızılıçlar (Κιζίλντζαλαρ), Konak (Κονάκ), Korkut (Κορκούτ), Kuyucuk (Κουγιουντζούκ), Kurt-bunar (Κούρτ-μπουνάρ), Malkoç (Μαλκότς), Malko-çamurlu (Μαλκο-τσαμουρλού), Mihaliç (Μιχαλίτς), Mihal-Bey (Μιχάλ-Μπέη), Buranlar (Μπουρανλάρ), Mur-faki (Ομούρ-φακί) Sarı-meşe (Σαρρί-μεσσε), Sirtköy (Σίρτκιοϊ), Sultanar (Σουλτανάρ), Sucuk (Σουντζούκ), Silistre (Σιλίστρια), Şaştıköy (Σιαστίκιοϊ), Sisehit (Sehit)-Ahmet (Σισεχίτ-Αχμέτ), Tartık (Ταρτίκ), Tekke (Τεκέ), Tekke-Kozluca, (Τεκέ Κόζλουτζα) Testinci (Τεστιντζί), Türk-sucuk (Τούρκ-σιουτσούκ), Ha(n)cı-Bayram (Χαντζή μπαϊράμ), Hambarlık (Χαμπαρλίκ). Köyler Varna, Balçık, Kavarna, Pazarcık, Mangal, Şumnu, Silistre şehirlerinin oluşturduğu bir dörtgen içinde bulunmaktaydı. Bkz. Hristos Kozaridis'in E-mail'i <http://www.thourio.gr/cgi-bin/powerbook/powerbook.cgi?book=sxolia> (7.9.2009).

Türkçe konuştukları için Yunanca eğitim ve öğretimi takip edememekteydi. Bu sorunu tespit eden İstanbul'daki Patrikhane "Küçük Asya'dan Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyan" Karamanlı ("Karamanlides") öğretmenleri gönderdi ve İncili Yunan harfleriyle Türkçe olarak hazırlatıp bölgeye gönderdi. Bu şekilde "Türkçe konuşan Hıristiyanlara" Hıristiyanlığın mesajlarını ve Yunan kültürünü öğrettiler. Diğer taraftan buna paralel olarak Bulgar milleti de yeniden canlandı²⁸. Yine Yunanlıların öne sürdüğü iddialara göre, "1919 yılında Yunan Orduları Doğu Trakya'yı Türklerden "kurtardı". Ancak Lozan Barış Antlaşmasıyla Kumçiftliği ile Dimetoka'daki 21 köye göç etmek zorunda kaldılar²⁹. Bugün büyük çoğunluk tarafından Kumçiftliği olarak bilinen, ancak Yunanlıların Türkçe konuşan Gagavuzların yer isimlerini dahi Yunanlılaştırdıkları şekliyle Orestiada (Ορεστιάδα) Kazası çevresindeki köylerde/yerleşim yerlerinde 2007 yılında yaşayan ailelerin sayısı ile köylerin isimleri için aşağıda "Günümüzde Gagavuzlar-Oturdıkları Yerler" başlığa bakınız³⁰

Çok önemli sayıda Gagavuz topluluğun yaşadığı Moldova'da da yerleşim yerlerinin isimleri günümüzde de Türkçedir. Yunanlıların günümüzde Yunanlılaştırma, asimilasyon faaliyetlerine gelince tarihte olduğu gibi yine Yunanistan'ın okullar açarak, eğitim ve öğretim faaliyetleriyle Yunan milli kimliğini, dilini ve kültürünü empoze ettiği/dayattığı görülmektedir. Yine Yunan kaynaklarına göre, "Yunanistan ile Gagavuzların ilişkilerinin geliştirilmesi için Moldova'da beş (5) eğitim ve öğretim program çerçevesinde Yunan dili ve Yunanlılık öğretilmektedir, terbiyesi verilmektedir. Bu beş programda dört (4) öğretim kurumu yer almaktadır. Bu beş programdan 4'ü Komrat'ta, başka bir deyişle Gagavuz Türklerinin özerk Cumhuriyetlerinin (Gagavuz Yerinin) başkentinde yer alırken sadece bir tanesi Moldova'nın başkenti Kişniev'de bulunmaktadır³¹. Bu programları takip eden

²⁸ Buna benzer aynı uygulamaların Karadeniz ve Türkiye'nin diğer bölgelerinde "Türkçe konuşan Hıristiyanlar" bakımından Yunanlılarca uygulandığını görüyoruz bkz. *CİN, T.* : "Yunanistan'ın, 'Pontus soykırım' İddiaları ve Türkiye", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 2, 2006, s. 27 v.d.

²⁹ Yunanistan'da Gagavuzlar Tesalya'da, İğumeniça'da, Karaferya'da, Selanik'te, Kılış'ta da bulunmaktadır. Bkz. "Γκαγκαούζοι ή Γκαγκαβούζηδες" <http://thrakiveria.gr/content/view/271/15> (7.9.2009).

³⁰ "Γκαγκαούζοι ή Γκαγκαβούζηδες" <http://thrakiveria.gr/content/view/271/15> (7.9.2009).

³¹ Bu beş programdan 1. *Komrat Devlet Üniversitesinde* 2004 – 2005 ders yılından beri "Moldova (Rumence) ve Yunan Filolojisi Bölümü" faaliyettedir. 2. Yine *Komrat Devlet Üniversitesinde* 2001 – 2002 ders yılından beri seçimlik olarak "Yunan Dili ve Kültürü" dersi bulunmaktadır ve 90 kişi hâlihazırda bu dersi seçip, takip etmektedir. 3. Komrat'ta "*Mihail Çakır Devlet Pedagoji Koleji*"nde 2004 – 2005 ders yılından beri "Yunan Diline ve Kültürüne Giriş" dersi okutulmaktadır. 4. Komrat'ta "Gavriil Gaydarcı" 12 Sınıflı Kamu Lisesi'nde 2005 Aralık ayından beri "Yunan Dili ve Kültürü" dersi okutulmaktadır. Bkz. "Η διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στους Γκαγκαούζους στη Δημοκρατία της Μολδαβίας" <http://www.hfc.grwmt/webpages/index.php?lid=1&pid=34&apprec=37> (7.9.2009).

öğrenciler yazları da Yunanistan'daki Atina, Yanya, Girit, Korfu, Makedonya ve Aristotelyo üniversitelerindeki seminerlere katılmaktadırlar³².

HRİSTOS KOZARİDİS'İN KİTABININ TANITIMI VE GAGAVUZ TÜRKLERİ İLE İLGİLİ BAZI YUNANLI AKADEMİSYEN VE YAZARLARIN DÜŞÜNCELERİ

Hristos Kozaridis'in yazdığı; "Biz Gagavuzlar: Kimlik-Tarihsel Kaynak ve Zaman İçindeki Sürecimiz" adlı kitabın tanıtımı Cumartesi günü, 27 Haziran 2009 tarihinde Kumçiftliği'ndeki Kültür Merkezinde Gagavuzların katılımıyla yapıldı. Gümölcine'de Yunanca yayımlanan 8 Temmuz 2009 tarihli Paratiritis Gazetesinde Hristos Kozaridis'in kitabı ile ilgili ilginç yazılar yayımlandı³³. Yazılardaki görüşleri benimsediğim için değil. Ancak Yunanistan'daki bilim çevrelerinin ve diğerlerinin konuyu ele alış ve değerlendirme biçimlerinin anlaşılabilmesi hem de meselenin objektif bir biçimde ortaya konulabilmesi bakımından örnek teşkil edebilecek yazıların aynen çevirilerini aşağıda sunuyorum:

"Kumçiftliği Dedeoğaç Valiliği himayesinde düzenlenen 'Orestion 2009' etkinlikleri çerçevesinde, 2009 Haziran ayında "Paratiritis tis Thrakis" yayımlarından çıkan Hristos Kozaridis'in 'Biz Gagavuzlar: Kimlik-Tarihsel Kaynak ve Zaman İçindeki Sürecimiz' adlı kitabı tanıtıldı.

Etkinlikte kitapla ilgili (Batı) Trakya Dimokritos Üniversitesi Karadeniz Ülkeleri Lehçeleri, Filolojisi ve Kültürleri Bölümü Okutmanı İlias Petropulos, Makedonya Üniversitesi Yard. Doç. İfigenia Vamvakidu ve yazar Hristos Kozaridis konuştu.

Kitap tanıtımına katılan Gagavuzlar gece boyunca duygulu ve gurur dolu anlar yaşadılar. Onlara ilk kez kökenleri hakkında konuşma ve tartışma fırsatı tanıyan bu etkinliğin düzenlenmesi, aslında bir medeni cesaret örneği göstergesiydi. Kitapta, Gagavuzların Türkçe konuşmaları, esasında onların Yunanlı olduğu gerçeğini çürütmediği bilimsel bir biçimde ve tezlerle dayandırılarak anlatılıyor. Küçük Asya Felaketi'nden sonra Yunanistan'a (Batı Trakya'ya) gelip yerleşen Gagavuzlar, konuştukları dil ve milli/etnik kimlikle ilgili hâkim basmakalıp düşünceler yüzünden tecrit edildiler, küçümsendiler ve bu durum onların bir an önce buldukları devletin halkıyla dilsel açıdan bütünleşme, homojenleşme ihtiyacı duymalarına neden oldu.

Söz konusu etkinliğe katılanlar arasında Kumçiftliği Belediye Başkanı Dimitris Muzas, İl Meclis üyesi Yannis Papaioannu, eski kaymakam Aggelos

---

³² "Η διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στους Γκαγκαούζους στη Δημοκρατία της Μολδαβίας" <http://www.hfc.grwmt/webpages/index.php?lid=1&pid=34&apprec=37> (7.9.2009).; "Ελληνικά στην Γκαγκαουζία" Atina'da yayımlanan 19.11.2007 tarihli Eleftherotipia Gazetesi.

³³http://www.paratiritisnews.gr/full_articles_index.php?stili_title=&db_table=politistika_the_mata&todo=others&article_id=1904 (7.9.2009)

Papaioannu, 'Voreas' Dergisi sahibi Stavros Papathanakis ve Methorios Gazetesi sahibi Sula Emmanuilidu yer aldı.

Etkinlikte Kumçiftliği Belediyesi Kültürel Kalkınma Teşkilatı Başkanı Ariadni Roropulu bir selâmlama konuşması yaptı, konuşmacıları tanıttı ayrıca Dedeğaç Milletvekili Aleksis Dermecopulos'un mesajını okudu.

Daha sonra sözü alan (Batı) Trakya Dimokritos Üniversitesi Okutmanı İlias Petropulos, Makedonya Üniversitesi Yard. Doç. Dr. İfigenia Vamvakidu ve yazar Hristos Kozaridis, kitabın içeriğinden ve Gagavuzların tarihsel sürecinden ayrıntılı bir biçimde söz ettiler."

Haberde yer alan ve söz konusu kitap tanıtımında yapılan konuşmaların çevirileri aynen aşağıdaki gibidir:

A) "İlias Petropulos, (Batı) Trakya Dimokritos Üniversitesi Karadeniz Ülkeleri Lehçeleri, Filolojisi ve Kültürleri Bölümü Okutmanı:

"Kültürel farklılıklar, milli/etnik bütünlük açısından tehdit olarak değil, o devletin kültürel zenginliği olarak algılanmalıdır.

"Kitap, meslektaşım İfigenia Vamvakidu tarafından kaleme alınan bir giriş ve on ayrı bölümden oluşuyor. Yazar, Balkan yarımadasının ve daha geniş çevrenin tarihi sürecinin ve meselelerinin daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıdaki şu konuları araştırmıştır; a) coğrafi bölge ile olayların meydana geldiği zamanı b) yerli/otokton halkların ortaya çıkışını veya ilk istilacı olarak gelen ve devamında da daimi olarak bölgeye yerleşip, bölgenin ve geniş çevresinin toplumsal oluşumunda/yoğrulmasında etkili olanları c) yer değiştirme zorunda kalan halkların sınırların korunmasında askeri kuvvet olarak kullanılmaları ç) resmi Ortodoks Hıristiyan kilisesi ile dini farklılıkları yüzünden yerinden edilen halkları ve d) ekonomik nedenlerle bu bölgede oturmak/yerleşmek zorunda kalan halkları.

"Balkan Yarımadası'nın Tarihi ve Coğrafi Özellikleri" başlığını taşıyan birinci bölümde yazar kısaca antik çağda yaşayan halklardan ve başlıca önemli olaylardan söz ediyor. Bölümün sonunda Batı Karadeniz'de yer alan önemli kentleri kısaca tanıtıyor.

"Roma ve Bizans Dönemi: Balkanlara Göç Eden ve Yerleşen Halklar" başlığını taşıyan ikinci bölümde Bizans İmparatorluğu döneminde Balkan Yarımadası'nda meydana gelen olayların anlatımına devam ediliyor. İlk olarak Got'ların, Hun'ların ve Alman/Germen kavimlerinin göçü anlatılıyor. Yazar daha sonra Slavların Balkan Yarımadası'na toplu inişine ve Bulgarların tarih sahnesine çıkışına değiniyor. Milattan sonra 1000 yılında Peçenekler, Oğuzlar, Macarlar tarih sahnesine çıkıyorlar. Milattan sonra 13. yüzyılda Bulgaristan'ın bulunduğu bölgede çalkantı dönemi başlıyor ve bu süreç ikinci Bulgar Devletinin kurulmasıyla sonuçlanıyor. Diğer taraftan İsa'dan sonra Küçük Asya'da 10. yüzyılda yeni bir tehdit baş gösteriyor: Selçuklular. İkinci bölüm; Osmanlılar tarafından 1444'te Varna'yı işgal edince Balkan Yarımadası'nın Osmanlılar tarafında işgal edilmesi de tamamlanıyor. Yazarın temel

amacı; a) olayların, savaşların ve tarihlerinin devamlı surette kaydedilmesini eksik bırakarak/ihmal ederek, Balkan Yarımadasında meydana gelen önemli olayları hatırlatmak, b) Gagavuzlarla ilişkisi olduğu tahmin edilen halkların kaydedilmesi c) Balkan Yarımadasının ve geniş coğrafi çevresinin çok ırklılık karakterinin/özelliğinin ortaya konulmasıdır.

“*Gagavuzlar: Tarihi Kaynaklar–Kimlikler–Ortaya Çıkış Tarihleri*” başlığını taşıyan üçüncü bölümde Gagavuzların kökeni inceleniyor. Yazar, bilim adamlarının Gagavuzların kökeni hakkındaki görüşlerine aşağıda yer veriyor. Bugüne kadar Gagavuzların kökenlerinin Selçuklu Türk kavimlerine veya Küçük Asya’da yaşayan Yunanlılara dayandığı yönünde görüşler ileri sürüldü. Yazar, özellikle uzmanların Gagavuzların komşu halkların veya işgalcilerin kültürel ve dilsel etkisinde kalan, fakat temel bir özelliklerini değiştirmeden, Hıristiyan kalan, Trakya’nın yerli halkı olma olasılığı üzerinde durmadığını vurguluyor. Yazar, Gagavuzların Türk kavimlerinden olduğu fikrini de kabul etmiyor. Bu görüşünü de Balkanların Osmanlılar tarafından işgal edildikten sonra Gagavuzların, işgalcilerin yanında yer almadığı teziyle destekliyor ve mitoloji veya gelenekte anlatılan 40 kadının Osmanlıların eline geçmemek için intihar etmelerini örnek veriyor. Daha sonra yazar, Gagavuzların kökeni ile ilgili tarihçilerin bazı teorilerini sıralıyor ve Gagavuz kelimesinin kökenini irdeliyor. Bu nedenle Sultan İzzettin Keykavus ile bir ilişkisinin olma olasılığı üzerinde durduktan sonra muhtemelen bunun bir tesadüf olduğu sonucuna varıyor. Yazar, devamlı da her ne kadar iki halk arasında bazı benzer özellikler olsa da Gagavuzların Küçük Asya’daki (Anadolu’daki) Karamanlılarla en küçük bir ilişkisinin dahi olduğu yönündeki görüşü reddediyor.

“*Osmanlı Dönemi: Kuzey Bulgaristan’ın Nüfus ve Milli (Etnolojik) Öğeleri*” başlığını taşıyan dördüncü bölümün başında 1444–1860 tarihleri arasında yaşanan olayları anlatılıyor ve Balkan Yarımadası’nda yaşayan nüfusun milli kimliğinde meydana gelen değişikliğe değiniyor. Gagavuzların bu dönemde “Filiki Eteriya” ile birlikte özellikle Kuzey Bulgaristan’da Türk boyunduruğuna/işgaline karşı verdikleri özgürlük savaşı onların bu dönemde yürüttükleri faaliyetler hakkında önemli bir veridir. Bu başlık; bölünme (Kilise) ve Bulgar egemenliği ile sonuçlanan Bulgar milli akımların doğuşu ile sona eriyor.

“*Bulgaristan’da Siyasi Gelişmeler*” başlığını taşıyan beşinci bölümde Bulgar egemenliğinin ve Bulgaristan Devletinin doğuşu inceleniyor. Bilindiği gibi 1877–1878 Rus–Türk Savaşı Bulgaristan Devletinin kurulmasında oldukça önemli rol oynadı. Bununla birlikte, 1879 yılında kurulan Bulgaristan Devleti, Bulgaristan’da yaşayan Gagavuz ve Yunan toplumları arasında olumsuz sonuçlar doğurdu. Başlığın sonunda yazar, basit bir araştırma ile Bulgaristan tarihinde önemli rol üstlenmiş bazı Gagavuz isimlerine yer veriyor.

Altıncı Bölümde, Bulgaristan Devletinin Kuzey Bulgaristan'da yaşayan Yunanlılar ve Gagavuzlar üzerinde doğurduğu olumsuz sonuçları daha geniş bir biçimde ele alıyor. 19. yüzyılın sonlarından itibaren bu bölgede yaşayan Yunanlılar arasında birlikler kurma ve dernekleşme çalışmaları hız kazanmıştır. Bu dönemde kurulan dernekler daha sonra Bulgar milliyetçiliğine, özellikle de Bulgaristan Devletinin baskıcı politikalarına karşı direnişte önemli rol oynamışlardır. 1879 yılında Bulgaristan Devleti kurulur, kurulmaz toplumda yeni bir gerçek gün yüzüne çıktı: egemen milli gurup olan Bulgarların idari özerkliği olan başka uluslara mensup topluluklara tahammülü yoktu. 1870 yılından itibaren, özellikle de 1877-1878 Türk-Rus Savaşı'ndan sonra, Bulgaristan'da yaşayan Yunanlılar için durum kötüleşmeye başladı ve 1914 yılına kadar devam edecek anavatan Yunanistan'a zorunlu göç başladı. Önemli sorunlardan bir tanesi Bulgaristan'da yaşayan Yunanlıların eğitimi ile ilgili yaşandı, hatta 1906 yılında uygulanan baskılardan sonra Yunanlıların özerk eğitim sistemine son verildi. Bulgar hükümetinin amacı 'devletin kamu eğitimine ilişkin' yasaydı. Bu yasa, Yunanlı anne ve babaların çocuklarını, Bulgar okullarına göndermek zorunda bırakıyordu. 1906 yılında Yunanlılara karşı başlatılan hareket, binlerce Yunanlı'nın toplu olarak Yunanistan'a, başta Edirne eyaleti olmak üzere, Osmanlı egemenliğindeki topraklara göçü ile sonuçlandı.

"*Doğu Trakya'daki Gagavuzlar*" başlıklı yedinci bölüm Doğu Trakya'nın Osmanlılar tarafından işgali ile başlıyor. Devamla da ilk Gagavuz topluluklarının bu bölgeye yerleşmesi anlatılıyor. Gagavuzların bu bölgeye ilk olarak Birinci Selim veya Süleyman (Megaloprepus) döneminde veya 1512 ve 1566 yıllarında yerleştikleri tahmin ediliyor. Yazar araştırmasında kilise arşivlerinden geniş ölçüde yararlanıyor. Araştırma açısından bu tamamen gerekli ve kabul edilebilir niteliktedir. Söz konusu arşivlerden köyler, nüfus ve okullarla ilgili veriler alınıyor. Devamında da Dimetoka bölgesine geçiliyor. 1903-1910 dönemi Doğu Trakya'da yaşayan Yunan ve Ortodoks halklar açısından çok önemlidir. Yazar, Yunan diplomatik yazışmaları aracılığıyla, bizlerin o dönemde yaşananları daha iyi anlamamızı sağlıyor. Jöntürk hareketin başladığı dönem sadece Trakya'da değil, Küçük Asya'daki Yunanlılar için de ayrı bir öneme sahiptir. Yunan karşıtı bu hareketin ana hedefi İmparatorluk sınırları içerisinde yaşayan Yunanlıları asimile etmek, bu mümkün olmaz ise yok etmektir. Türk milliyetçiliği henüz doğuyordu. Türk milliyetçiliğinin doğması ile birlikte Türk kavramı pozitif anlam kazandı. Jöntürklerle milli gruplar/cemaatler arasında felaketle sonuçlanan silahlı çatışmalar kaçınılmaz oldu.

"Sekizinci bölümle birlikte yeni bir döneme adım atılıyor. "*1912-1913 Balkan Savaşları ve 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı*". Birinci Balkan Savaşı döneminde Dobruca bölgesindeki Gagavuzların çoğunluğu sosyalist fikirleri desteklediler. Özgürlük, adalet ve toprağın paylaşımı gibi değerler genel kabul görüyordu. Ekim 1912'de Bulgaristan, Doğu Trakya'nın tamamını

işgal etti. Bulgarların korkutmalarına ve Gagavuz toplumunu bölme çabalarına rağmen Gagavuzların ezici çoğunluğu dinlerini değiştirmede. İkinci Balkan Savaşı'ndan sonra Doğu Trakya, Türkler tarafından tekrar ele geçirildi ve yeni kovmalar başladı. Yunanlılara yönelik toplu kovmalar, 'Türkiye Türklerindir' sloganıyla 1914 yılının ilkbaharında gerçekleşti. Jöntürkler, Doğu Trakya'da ve Küçük Asya'nın batısında yaşayan Yunanlılardan her ne şekilde olursa olsun kurtulmayı hedefliyorlardı. Yunan unsurunun toplu olarak Doğu Trakya'dan kaçışı başta ekonomik olmak üzere çeşitli alanlarda boşluk doğurdu. Bu nedenle Jöntürkler, aynı yılın yaz aylarından itibaren Yunanlılara yönelik kovmaları azalttılar. Balkan Savaşları süresince daha önce de söylediğimiz gibi, Dobrucalı Gagavuzlar sosyalist fikirleri desteklediler, Osmanlılara karşı çıktılar. Bulgarların ve Romenlerin Dobruca Gagavuzları ile ilgili her türlü nüfus/demografik bilgilerini yok etme çabaları boşunaydı. Çünkü onlar vardı, yaşıyorlardı ve gelişmelerde yer alıyorlardı. Milli özelliklerinin değiştirilmesine yönelik çabalara direniyorlardı. 10 Ağustos 1913 tarihli Bükreş Anlaşması ile Balkan Savaşları sona erdi. Bulgaristan'ın nüfusunda yaklaşık 10.000 kişilik bir boşluk oldu. Bulgar olarak nüfus kayıtlarına geçmek istemeyen bu kişiler arasında Gagavuzlar da vardı. Bölümün sonunda Birinci Dünya Savaşı'nda Bulgaristan ve Doğu Trakya'daki Yunanlılara kısaca değiniliyor.

Dokuzuncu bölümde "*Küçük Asya ve Doğu Trakya'daki Yunan Halkının Vatanlarına Dönüşü*" anlatılıyor. Yunanlıların yerleşmesinde ve vatana göçlerinde Kilise ve özellikle de Patrikhane Merkez Kurulu önemli katkılarda bulundu. Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra, 30 Ekim 1918, Edirne Birinci Kolordu Komutanı Başkanı Cafer Tayyar'ın özerklik hareketi başlıyor. Hedefi Trakya'daki Müslümanları Yunanlılara karşı kıskırtmaktı. Jöntürkler, Yunanlıların dönüşlerini engellerken, Yunan cemaatlerinden de çok yüksek vergiler alıyorlardı. Yunan ordusu Trakya'nın kurtarıcısı olarak 1920 Temmuz ayına kadar ilerledi, aynı ayın sonunda Tayyar yakalandı/tutuklandı. 1924 yılına kadar süren dönemde, Yunan Devletinin ve toplumunun tamamen düzenini bozan olaylar yaşandı... 1922 Mudanya Antlaşması ile Anadolu Yunanlılığının varlığının sonu yazıldı. Nüfus mübadelesinde Doğu Trakya'daki Gagavuzlar özellikle Kuzey Dedeoğlu bölgesindeki köylere yerleştiler. Toplam olarak Dedeoğlu bölgesine 1222 aile yerleşti. Bölümün sonunda Gagavuz köylerinin tam bir listesi yer alıyor.

"*Günümüzde Gagavuzlar-Balkanlar'daki Varlıkları*" başlığını taşıyan onuncu ve son bölüm buraya kadar anlatılanların ana fikri mahiyetindeki son sözlerden oluşuyor. Gagavuzların Yunan milli devletine katılmalarıyla yerel milli/etnik kimliklerde dönüşüm gerçekleşti. Bu da milli, kültürel özelliklerin homojen bir ulus yapısı içinde yok olması anlamına geliyordu. Ayrıca bugün yazı dili olmayan Yunan lehçelerinde gözlemlendiği gibi-örneğin bkz. Pontus Dili - Gagavuz Dili, gün geçtikçe terk edildiği ve daha az kulla-

nıldığı için, yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Söz konusu dilin bugün giderek daha az kullanılmasında Avrupa kurumları ve küreselleşmenin payı yüksektir. Yazarın kültürel farklılıklar milli bütünlük açısından tehdit olarak değil de o devletin kültürel zenginliği olarak algılanması gerektiği görüşüne elbette katılıyoruz. Yazar, daha sonra, Gagavuzları kendi taraflarına çekmek amacıyla Türk ve Bulgarlar tarafından yürütülen propagandaları gayet dikkatli bir şekilde ele alıyor. Son olarak yazarın doğru bir tespiti ile sözlerimi tamamlamak istiyorum; sürekli ekonomik yardım, Türkiye'nin plânlarına yardımcı olsa da, Gagavuz bilim adamları arasında, Gagavuzların Türk ırkıyla hiçbir ilişkisi olmadığı yönündeki sesler yükselmektedir.

B) "Yard. Doç. Dr. İfigenia Vamvakidu, Makedonya Üniversitesi. İskeçeli ve çok sayıda Trakya şehirleri kökeninden gelen, Kumçiftliği'nde de yaşamış olan İfigenia Vamvakidu, Hristo Kozari'dinin kitabının neden önemli olduğunu analiz ediyor.

"Gagavuzların Kimlikleri Hakkında: Bizler Türkçe Konuşan Trakyalı Ortodoks Hristiyanlarız'.

"... Söz alan Yard. Doç. Dr. İfigenia Vamvakidu, Hristos Kozaridis'in kitabının neden önemli olduğunu anlattı.

"Ben Trakyalıyım, Bulustra'danım, Sarışaban'dan, İskeçe'den, Edirne'den ve Malkara'dan, her birimizin ne kadar sık yer değiştirdiğini ve ne kadar çok yönlü kimliklere sahip olduğumuzu göstermek için tarihi içerikli toplantılarının hepsinde ben bunu söylüyorum.

"Yeniden Kumçiftliği'nde olmaktan, özellikle de on yıldan beri birlikte çalıştığım, sözlü ve yazılı çalışmalarını bildiğim Hristos Kozaridis'in kitabı hakkında konuşmaktan mutluyum. Hristos Kozaridis tarih araştırmacısıdır. Bu da amatör tarihçi anlamına gelmektedir ve asıl mesleği de hekimliktir. Ancak tarihe, arşivlere ve tarih bibliyografyasına o kadar derinlemesine dalmıştır ki, bizim onunla işbirliği yapmak, biri birimizin hatalarını düzelterek, çağdaş ve yeni Trakya tarihi için malzeme üretiyoruz.

"Söz konusu çalışma Hristos Kozaridis'in üçüncü eseridir. Beş yıllık bir çalışmanın sonucudur ve çok önemlidir. Malzeme, araştırma ve yazarın olgunlaşmasında ilk iki eserinin; Doğu Trakya ve Göçmenler etkili olmuştur. Ele aldığı birinci konu göçmenlerdir. İkinci konu ise Balkan Yarımadası'dır. Yazar, onu ilgilendiren zamanı, mekânı ve toplumsal grupları tanımlıyor. Onu göçmenler ilgilendiriyor. Yani onu çok sayıda tırnak içersindeki 'azınlıktakiler' ilgilendiriyor. Çünkü bunları milli ve evrensel, uluslararası tarihi gerçekler içine katmak istiyor. Eğer yazar, mekânı, zamanı ve süjeleri kontrol edebiliyorsa ve eğer Rus, Türk, Yunan, Bulgar bibliyografyasını inceleyebiliyorsa bir tarihi eser/yapıt yayınlayabilir. Elimize bir kitap aldığımızda önce kitabı malzeme, konu, görüntü, amaç, bilgilendirme ve estetik bakımdan değerlendiririz...

"Bir kitap okurken bizi ilgilendiren onun bilimsel olup olmadığı, bizleri ne ölçüde doğru yönlendirdiğidir. Bu nedenle bir kitabı elimize aldığımız

zaman ilk olarak içeriğine ve bibliyografyasına bakarız. Kitapta 20 sayfalık isimlerin yer aldığı bir indeks, 15 sayfa da uluslararası bibliyografya bulunmaktadır. Yazarın çok dilliliği bize büyük mutluluk veriyor. Çünkü kendisinin Rus, Türk ve Bulgar resmi tarih kaynaklarından faydalandığını görüyoruz ki herkes bunlardan yararlanamaz.

“Kitabın içeriğine gelince kronolojik bir anlatım sırası var. Yazar tarafsız olmayı başarıyor. Çünkü önce üçüncü şahısların, Gagavuzlarla ilgili düşüncelerini aktarıyor, sonra Yunanistan’ın Trakya ve Makedonya bölgelerinde yaşayan Gagavuzların tarihi hakkında yerinde bilgi topluyor. Bu sayede bizzat Gagavuzların kendi tarihleri ile ilgili görüşlerini öğrenme şansı buluyor...

“Rus, Fransız, İngiliz, Türk, Yunan bilim adamları siz busunuz diyebilirler. Fakat Gagavuzlar kendileri için ne diyorlar? Onlar Türkçe konuşan Trakyalı Ortodoks Hıristiyan olduklarını, hayatta kalabilmek için Türk dilini öğrenip konuştuklarını söylüyorlar. Trakyalıların çoğunluğu, Küçük Asyalılar, Pontus’lular ve bütün diğer gruplar gibi. Her zaman Trakya eğitiminde, giyim, beslenme, müzik, düğün, vaftiz ve evlenme törenleriyle Trakya kültüründe söz sahibi oldular. Bunlar, onların kimliğidir.

“Yeni ve çağdaş siyasi tarihte toplumlar kendi kimliklerini belirleme hakkına sahiptirler... Bu nedenle yazar her ne kadar kendi görüşleri olsa da yazar kendi görüşlerini 83, 115, 125, 320. sayfalarda dile getiriyor. Gagavuzların Türk, Rus veya Bulgar kökenli olduklarına karşı çıkıyor.- kitabın sonunda hiç de tesadüf olmayan bir biçimde bir açılımda bulunuyor ve Gagavuzlar nerede yaşadıklarına göre, ne olduklarına karar versinler diyor.

“Bununla birlikte ‘azınlık sorunları’ siyasi sorunlara ve birçok saplantılara zemin hazırladığı için burada kendi görüşümü belirtmem gerekiyor. Çünkü hakkında konuştuğum kitap tırnak içinde söylüyorum ‘azınlıklardan’ söz ediyor. Burada Kosova’yı, farklı hedefleri olan azınlıkları desteklemiyoruz. İster Türkçe konuşsun (Turkofon/τουρκόφωνοι), ister Müslüman olsun hepimiz Yunan Devletinin vatandaşlarıyız (πολίτες/polites). Vatandaş (polites) olarak devletimize, eğitimine, kültürüne sadığımız ama kendi kimliğimizi tayin etme hakkına, ırkçılık yapmadan kendi dilimizi ve dinimizi yaşatma hakkına sahibiz.

“Bu konu elbette çok tartışılabilir. Bilimde biz bu meseleleri aştık, Lenin’in de dediği gibi tarihi tarihçilere veya siyaseti siyasetçilere bırakırsak vay halimize. İyi ki başkaları da var ve bize diğer tarihi ve diğer siyaseti de hatırlatıyorlar. Böylece yazar bilinçli olarak azınlık kavramını kullanmıyor. Bunun yerine cemaat-topluluk kavramını tercih ediyor ve Balkan Yarımadası’nda azınlığın ne anlama geldiğini açıklamaya çalışıyor. Türkçe olan Balkan kavramını tercih etmiyor. Fakat Balkan kavramı/terimi yerine Hersonisos tu Emu (Χερσόνησος του Αίμου) terimi tercih ediyor. Bunu yaparken de daha çok Bizans kaynaklarına ve terminolojisine gönderme yapıyor. Türkiye’de yaşayan Müslüman bir Gagavuz topluluğu olduğu ve

bunların kendilerini Türk olarak tanımladıkları gerçeğini gizlemiyor. Aynı şekilde Romanya ve Moldova'da yaşayan Gagavuzların Ortodoks Hıristiyan olduklarını, Gagavuzca konuştuklarını, önceleri alfabesi olmayan bu dil için Slav alfabesini benimsediklerini anlatıyor. Gagavuzlar yaşadıkları devletin dilini de konuşuyorlar, burada Yunanca, orada Rumence, Ukrayna'da Rusça, gençler ise İngilizce de biliyorlar.

"Böylece antik dönemden yola çıkan yazar Yunan, Rum, Trakyalı, Dak ve İilir, bunlardan sonra Roma, Bizans dönemlerini, Slavların, Gotların ve Hunların egemenliklerini gizlemeden, ele alıyor. Son olarak 1922'den sonraki çağdaş Yunan tarihini inceliyor. Yunan topraklarında yaşayan Gagavuzları mercek altına alıyor. Yazar, buradan yola çıkarak ve yazılı kaynakların yanı sıra sözlü kaynakları da kullanarak, Gagavuzların, Ortaçağ döneminde Kavarna³⁴ ve Varna bölgelerine hâkim olmaya başladıklarını, Trakyalılar ile doğrudan ilişkileri olduklarını ve bugün hepsi olmasa da bir bölümünün, Uluslararası Avrupa Birliği Hukuku çerçevesinde, kendilerini Türkçe konuşan Hıristiyan Trakyalılar, Avrupalılar olarak tanımladıkları konusunda bizi ikna ediyor.

Biliyoruz ki çağdaş tarihte, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve özellikle 1950'lerden sonra topluluklar kendi kimliklerini tayin etme hakkını kazandılar, elbette ki buradaki amaç buldukları ulus devletleri bölüp parçalamak değil, aksine onlara bir zenginlik katmaktı. Yazar, açık bir biçimde Yunan Devletinin izlediği politikaları eleştirmekten kaçınmıyor. Yunanistan'da, diğer devletlere nazaran çok daha az da olsa, farklı toplulukların bulunmasından aslında mutluluk duymamız gerektiğini belirtiyor. Çünkü Türkiye'de otuz dört farklı dilin konuşulduğu kayıtlara geçerken, Yunanistan'da bu rakam çok daha az. Ancak burada da zengin bir kültür, farklı gelenek ve görenekler mevcuttur. Yazar kitabını aile fotoğraflarına dayandırıyor. Çok ilginçtir ki bütün dernekler, özellikle Dedeagaç bölgesi kadın dernekleri, çağdaş tarihi destekliyorlar. Çünkü 19. yüzyıl kadını tarih sahnesinde yoktu. Kitapta kadın ve erkek kıyafetlerini, düğün ve yazıları, drahoma kontratlarını, yani farklı kültürü olan bir topluluk olduğunu görüyoruz.

Ayrıca yazar, hiç de tesadüf olmayan bir biçimde, zaten kendisiyle işbirliği yapmamın başlıca sebeplerinden biri de bu, milli, ideolojik, ırkçı söylemler yerine ekonomik ve sınıfsal konulara ağırlık veriyor. Çiftçi Gagavuzların, derebeylerine karşı ayaklanmalarda farklı bir duruş sergilediklerini, tüccarların da daha farklı bir tutum içinde olduklarını, hiç kuşkusuz bir elit sınıfının olduğunu ama bunun Yunan, Bulgar, Moldova, Romen ve Türk milli devletleri tarafından asimile edildiğini yazıyor.

Yazarın, bu üçüncü çalışması beni çok mutlu etti. Bu konudaki tecrübesi çok önemliydi. Yunanistan, Romanya, Türkiye, Bulgaristan Dışişleri Ba-

---

³⁴ Kavarna, Bulgaristan'da bir kent olup, Varna yakınlarındadır ve çok sayıda Gagavuz Türkleri yaşamaktadır.

kanlığı arşivlerinden ve kütüphanelerinden yararlanma, kitapların tercümelelerini değil aslını okuma şansına sahipti. En önemlisi sosyal bir yapıya sahip olması, derneklerle yakın ilişkileri, (Batı) Trakya'da düzenlenen panayır-lara, eğlencelere katılması, insanlarla iç içe yaşaması ona çağdaş siyasi tarihle ilgili zengin bir malzemeden faydalanma şansı tanıyor..."

C) Hristos Kozaridis, yazar:

Bu Güne Kadar Resmi Yunan Bibliyografyasında Gagavuzlar Hakkında İki Kitap Bulunuyor. Bugün Gagavuzlar hakkında yıllar süren özel bir çalış-ma tamamlanıyor. Elinizde tuttuğunuz kitap, Gagavuzların kökenleri ve Türkçe konuşmaları ile ilgili sorulara cevap vermeye çalışıyor. Elbette araş-tırma bugün burada bu kitabın tanıtımı ile tamamlanmıyor. Sizin desteğiniz, yardımlarınız ve işbirliğinizle, Gagavuzların daha çok kültürel ve halkbilim/folklorik özelliklerini ve Yunanistan'a yerleşmelerinden, 1913-1924'ten günümüze kadar olan süreci kapsayan, ikinci bir kitap da yazmayı umut ediyorum. Yazdıklarım, her ne kadar yoğun bir çalışmanın ürünü olsa da, kesin doğruları ifade ettiğini de iddia etmiyorum. Çoğu zaman, çok sayı-da kitaptan sadece bir satır yazı veya bütün bir metinden yine sadece araş-tırmamı ilgilendiren noktalar/kısımları aldım.

"Gagavuz kimdir? Sorusuna çok sayıda tarihçi cevap bulmaya çalıştı. Konuyla daha çok Bulgar, Türk, Rus gibi yabancı tarihçiler ilgilendiler. Yu-nanlılar çok az ilgilendiler. Bugüne kadar resmi Yunan bibliyografyasında Gagavuzlarla ilgili iki kitap bulunuyor; Biri tarih profesörü Anastasios İordanoğlu (Αναστάσιος Ιορδάνογλου)'nun 90'lı yıllarda Kumçiftliği'nde yaptığı konuşmadan yola çıkan kitap, diğeri de Osmanlı tarih profesörü Aleksis Savvidis (Αλέξη Σαββίδη)'nin kitabıdır. Her iki tarihçi de Gagavuzla-rı, Bizans döneminde Hıristiyanlığı kabul eden Türkler olarak kabul ediyor.

"*Nihayetinde Bizler Neyiz? Türk mü? Yunanlı mı? Bulgar mı? Karamanlı mı? Yoksa Trakyalı mı?*" Olayların anlatımına geçmezden önce yıllar süren bu araştırmamda dikkatimi çeken önemli bir noktaya işaret etmek istiyorum. Ne yabancı, ne de Yunanlı tarihçiler tarafından Bizans tarihi, başta Gagavuzlar olmak üzere Balkan Yarımadası'na yerleşen kavimler açısından, baştan sona ele alınıp araştırılmadı. Bunlar doğru bir biçimde incelendiğin-de/araştırıldığında Yunan ve Sovyet tarih okulunun görüşleri teker teker çökecektir.

Gagavuzlar Hakkında, Türk ve Sovyet Tarih Okulunun Görüşleri

Gagavuzlar veya Gagavuzides kavramı ile ilk defa 18. yüzyılın başında Rus tarihinde karşılaşırız. Kuzey Bulgaristan bölgesinde yaşayan ve Türkçe konuşan Hıristiyanlar için bu ifade kullanılıyor. Bütün görüşler Gagavuzla-rın Türk olduğu yönünde, sebep de zaten bellidir. Birinci görüş; Pantürkizm teorisi çerçevesinde hareket ediyor. Buna göre Türk kavimleri eski çağlar-dan itibaren Orta Asya'dan bütün Avrupa'ya yerleştiler, dolayısıyla Avrupalı-lar, özellikle de Akdeniz bölgesinde yaşayanlar aslında onların torunları-

dır! Buna paralel olarak Hıristiyan Türklerin varlığı Pantürkizm savunucularının siyasi planlarına hizmet etmektedir. Diğer taraftan Sovyet Okulu, siyasi nedenlerden dolayı, Gagavuzların Türk kökenli olduklarını savunuyor. Çünkü böylece Sovyetler Birliğinin yumuşak karnında oturan/bulunan bütün bu halklardan tamamıyla kurtulacaktı.

Fakat durum gerçekten de böyle mi? Balkan Yarımadası'ndaki olaylara baktığımızda öncelikle Trakya'nın bu bölgenin sağ, Makedonya'nın da sol ciğeri olduğunu görüyoruz. Belki de bu gözlem, bu iki coğrafi bölgenin ayrıca burada yaşanan savaşların, sosyal, kültürel, ekonomik olayların önemini kavramamıza yardımcı olacaktır. Eski çağlardan itibaren Trakya bölgesinde, Ege kıyılarından, Tuna Nehri'ne kadar Yunanlılaşmış veya Yunanlılaşmamış Trakyalı kavimler oturmaktaydı. Bizi ilgilendiren ve aşağıda analiz edeceğimiz bölge Gagavuzların da ilk defa tarih sahnesine çıktığı Küçük İskitya (Σκυθία) bugünkü Dobruca bölgesidir. Yerli Trakyalı kavimlerin olduğu görüşü geçmişte dile getirilmedi. Son zamanlarda Bulgar ve Yunanlı tarihçiler tarafından biraz korkarak da olsa ifade edilmeye başlandı. Tarihçilerin çoğu, aslında 3. ve 4. yüzyıllarda Dobruca'da Trakyalı Kattauz (Κατταούζων) ve Krovuz (Κροβούζων) veya Kroviz (Κροβύζων) kavimlerinin yaşadığını çok iyi bilse de bunu kabul etmiyorlar. Eski tarihçiler; Herodot ve coğrafyacı Ptolemeos'ta olduğu kadar Roma döneminde Ovidio ve Pilinio'nun eserlerinde de bu kavimlere rastlıyoruz. Trakyalı Kattauz ırkının Gagavuzlarla ve Gagauzidilerle ortak bir özelliği var mı? Kanımca isimlerin hangi ırka veya halka/kavime ait olduklarını tanımlayan ortak bir -Uz eki var. İsmi'nin birinci bölümündeki Katta veya Gaga, zaman içinde değişime uğramış olması mantığa uygundur. Bu iki atıf; Antik Yunan ve Roma kaynaklarında (bibliyografyasında) karşılaştığımız bu isim Gagavuzların Oğuz Türkleri oldukları teorisini çürütmektedir. Zira Oğuzlar 10.-11. yüzyılda Balkan Yarımadası'na yerleşmişlerdir. Buradan çıkan sonuç nedir? İsmi'nde Uz eki olan ırk ve halklar daha önce de Balkan Yarımadası'nda yaşıyorlardı ve kolayca Yunanlılaşmış ve kolayca Hıristiyanlaşmışlar/Hıristiyanlığı kabul ettiler.

Roma Devletinin başkentinin İstanbul'a taşınması ile birlikte Balkanlar ve özellikle de Trakya İstanbul'un bahçesi konumuna geçti. Hıristiyanlığın resmi din olarak kabul edilmesi ile birlikte Balkanlarda yaşan halkların tamamı Hıristiyan oldular. Yunanlılaştırılmış halklar daha kolay Hıristiyanlaşmışlar. Çünkü Hıristiyanlık Yunan dilinde anlatılmaktaydı. Protoklitos Apostol Andreas kilise geleneğine göre Karadeniz halkının Hıristiyanlaşmasına yardımcı oldu. Apostolo Pavlo tarafından Romalılara gönderilen mektupta ilk Varna Despotu/Metropoliti olarak Amblias (Αμπλιάς) ifade edilmektedir. Anısı 31 Ekimde kutlanmaktadır. Bölgeden bilinen Hıristiyan isimleri; Zotikos (Ζωτικός) Kamasis (Κάμασις) Filippos (Φίλιππος) ve Kös-tenceli Azis Gothos (Άγιος Γότθος)'dur. Aynı şekilde Hıristiyanlığın ilk ortaya çıktığı yıllardan itibaren bölgede Piskopos ve Başpiskoposların sürekli

varlığı, Gagavuzların Ortaçağ yıllarında Hıristiyanlaştırılmış Türkler olduğu yönündeki ikinci teoriyi de çürütmektedir.

Göç yolunu takip ederek Orta Asya'dan gelen çeşitli halklar Tuna nehri geçerek Bizans ordusu ile savaştılar. Birçok kez mağlup edildiler. Hayatta kalmayı başaranlar Hıristiyanlığı ve Bizans Devletinin egemenliğini kabul ederek Bizans Devleti tarafından kendilerine gösterilen bölgelere yerleştiriliyorlardı. Bu yerleştikleri bölgeler Bizans geleneğine göre önce taşra/kırsal alan olmaktadır. İlk başlarda bu yerler merkezden uzak, stratejik özelliği olmayan bölgelerdi ve buralarda aynı zamanda askerlik görevlerini de yapmaktaydılar. Balkanlarda ortaya çıkan ve daha sonra yerleşen halklar sırasıyla Gotlar, Slavlar, Bulgarlar, Peçenekler, Oğuzlar ve Kumanelerdi. Her biri Hıristiyanlığı kabul etti ve Bizans Devletinin başlıca destekçileri oldular.

Bizans ve Patrikhane farklı ırklardan Hıristiyanlar arasında evlenmelere izin veriyordu. Bunun sonucunda yeni bir Bizans uyruğu modeli ortaya çıktı. Yunan kültürü ile yoğrulmuş Hıristiyan dinine mensup, fakat antropolojik özellikleri farklı bir Bizans uyruğu modeli. Sonraki yıllarda bu model ta milliyetçi ideolojilerin ortaya çıkmasına ve Balkanlarda ulus devletlerin kurulmasına kadar tartışılmadı/dışlanmadı.

Hayatta Kalabilmek İçin Dillerini Değiştirdiler

Balkanlarda, Bizans'ın en büyük düşmanı Bulgarlardı. Bizanslılarla, Bulgarlar arasında yaşanan çok sayıdaki savaşlar, taşranın yerli halklar tarafından terk edilip surlar içine alınmış Bizans şehirlerine göç etmeleri ile sonuçlandı. Birinci ve ikinci Bulgar Devletlerinin ortaya çıkmasıyla Bizansın sınırları devamlı değişti. Fakat Karadeniz'in batı kıyıları hep Bizans toprakları içinde kaldı. Haçlı seferlerinden ve İstanbul'un yeniden Bizanslılar tarafından alınmasından sonra bugünkü Bulgaristan sınırlarına üç prenslik kuruldu. Tırnovo³⁵ ve Vidin prensliklerinde daha çok Bulgarlar, Kavarna prensliğinde ise Bizans Yunanlıları, Ulahlar, Kumaneler, Selçuklu Türkleri yaşamaktaydı. Prensliğin Birinci Hükümdarı Balık 1268'de bu görevi devraldı. Balık'ten sonra gelen hükümdar Dobrotiça, Patrikhane'den kendi devletinde yaşayan Hıristiyanları denetlemesini istedi. Prenslik dini bakımdan 1320'den 1650'ye kadar Patrikhaneye bağlıydı ta ki Varna Metropolitiği ile Kavarna birleşinceye ve tek bir Varna Metropolitiği oluşturuncaya kadar. Hükümdar Dobrotiça döneminde prenslik en parlak dönemlerini yaşadı. Donanmaları ile Karadeniz'e hâkim oldular ve ticarete Cenevizlilerin çok ciddi rakipleriydi. Ordularıyla Trabzon Bizans devletine, Osmanlılara ve Cenevizlilere karşı yardım ettiler. Bu arada Dobrotiça, Mega Duka Apokavku'nun kızı ile evlendi ve Despot unvanını aldı. Dobrotiça'nın ölümünden sonra oğlu İvangos hükümdar oldu ve Kavarna despotu olarak

---

³⁵ Veliko Tırnovo'dur.

bölgenin 1394'te Osmanlılar tarafından işgaline kadar unvanını korudu. İvangos'un prensliği yıkıma nedeni; Macaristan, Moldova ve Ulahistan Hıristiyanlarına karşı 1. Yıldırım Beyazıt'ın yanında savaşmayı kabul etmemesidir. Prenslikte yaşayanlar, devletin dağılması ve başsız kalmalarıyla birlikte Küçük Asya ve Balkan Yarımadası'nda yaşayan nüfusun büyük bir bölümü gibi, dillerini değiştirmek zorunda kaldılar. Bu nüfusun, toplu halde Müslümanlığı kabul ettiği uluslararası bibliyografyada yazılmamaktadır. Oysa buna karşılık, Küçük Asya bölgesi için bu söylenmektedir. Çoğunluk bu bölgede kalarak diğer Hıristiyanlarla çile çektiler. Çünkü kalabalık Osmanlı Türklerinin oluşturduğu nüfus içinde yaşamaktaydılar. İletişim kurabilmek bakımından dillerini değiştirdiler ve Türkçe konuşmaya başladılar. Gagavuzların dili, Balkanlardaki Osmanlıların dili ile aynı olup, Küçük Asya Osmanlılarının dili ile aynı değildir. Yani resmi Türkçe dilbilgisi ve düşüncesi yerine Yunan dilbilgisi kuralları ile düşüncesi bugün de hâlâ korunmaktadır. Osmanlı Devleti, Bütün İslâm Devletlerinde olduğu gibi, inananlar ile inmayanlar ilkesine dayandı. İstanbul'un Osmanlılar tarafından işgalinden ve İstanbul Patriğinin, bütün Hıristiyanların dini ve siyasi lideri olarak ilân edilmesinden sonra Gagavuzlar Hıristiyan Milleti'ne dâhil edildiler.

Gagavuzların Doğu Trakya'ya Yerleşmesi

Gagavuzlar Doğu Trakya'ya, özellikle Havza'ya, ilk olarak 1512-1560 yılları arasında 1. Selim ve Mehmet Mohammet Megaloprepi dönemlerinde yerleştiler. Edirne'nin Hasköy (Χασκίοι)'ünde bulunan Sultan'ın tarlalarında, Hıristiyan olan eşinin, Ukraynalı Rokselani'nin hayır kurumlarında toprak işçisi olarak çalıştırıldılar.

16. yüzyılda Evliya Çelebi, Balkanlara yaptığı gezide, Gâvur (inanmayan) Türklerle karşılaşır ve Hıristiyan Türklerin olmasına hayret eder. Küçük bir araştırmadan sonra bunların Türk olmadıklarını kabul eder. Türklerle daha yukarıda, Tuna kıyılarında da karşılaştığını yazar.

Bütün Rus-Türk savaşlarında Gagavuzlar her zaman Rus ordusuna yardım ettiler. Balkanlar'da yaşayan bütün diğer Hıristiyanlar gibi onlar da kendilerini 'Sarışın bir ırkın' kurtaracağına inanıyorlardı, yani Osmanlıların elinden onları Ruslar kurtaracaktı. Basarabiya'nın Gagavuz nüfusu 1810-20'lerde zaman zaman düşmanların yanında zaman zaman da dostların yanında yer alıyor ve gelişiyor. Moldova'da ve Ulahistan'da meydana gelen bütün olaylarda özellikle ziraatçı olarak yer alıyorlar. İpsilanti'nin isyanında kendilerinin oluşturduğu bir askeri birlikle Dimitri Vatikioti başkanlığında ve Filiki Eterianın Apostolu ile birlikte İpsilanti'nin yanında yer alıyorlar. 1810-16 tarihlerinde Türk-Rus Savaşı esnasında Silistre'nin kuşatmasında ve işgalinde belirleyici rol oynuyorlar. Gagavuzlar, Dragaçana (Δραγατσάωφου) savaşında Kutsal Bölük ile yer alıyorlar. Ancak isimlerini tespit edip, yazamadık. Türk-Rus savaşı sırasında Bulgar lejyonunda, kuzey Bulgaristan'da ve bugünkü Romanya'daki isyanda yer aldılar. Bulgarlar,

bütün tarih kitaplarında Gagavuzların savaş alanlarındaki cesaretlerinden ve kahramanlıklarından bahsediyor.

Kovmalar ve 19. Yüzyılda Gagavuz Nüfusunun Göçleri

1829'da Osmanlıların misillemesinden kurtulmak için toplu olarak, Varna Despotu/Metropoliti ile birlikte, Basarabya'ya göç ettiler. Yaklaşık 100.000 civarında Gagavuz'un, Yunanca ve Bulgarca konuşan Hıristiyan'ın, göç ettiği tahmin ediliyor. Bunlar Komrat ile İsmailiye bölgelerine iskân edildiler.

1840-50'li yıllarda Kuzey Bulgaristan'daki Yunanlıların yeniden doğuşu başlıyor. Varna Metropoliti/Despotu İosif'in önderliğinde ve daha sonraları İoakim ile cemaatin ilk kez okullar kuruluyor. Buna paralel olarak Bulgar ulusunun da yeniden doğuşu başlıyor. Yaşanan yoğun çatışmalardan/rekabetten sonra Bulgarların ilk hedefi Gagavuz köyleri oluyor. Bazı köyler, uzun yıllar Bulgarlarla birlikte yaşamış olmalarından dolayı, Bulgar Kilisesine dâhil olmayı kabul ettiler. Köylerin büyük bölümü Yunanlıların yanında yer aldı. Bunun üzerine Gagavuzlar, acımasızca köylerinden kovuldular. Bulgarların baskılarından kurtulmak için sürekli göç ettiler. 1864 yılında Romanya derebeylerine karşı gerçekleşen çiftçi ayaklanmasında aktif olarak yer aldılar. Ayaklanma kana bulandı, hayatını kaybeden 10.000 kişi arasında çok sayıda Gagavuz olduğu tahmin ediliyor. 1870-1878 Rus-Türk savaşında Rus ordusu ile birlikte savaştilar. Gagavuzların Yunanlılardan sonra güvendikleri tek güç Ruslardı. Rus ordularının geri çekilmesiyle birlikte Gagavuzlara karşı kovmalar başladı. Bu dönemde 6.000 Gagavuz'un Havza (Χάφσας), Babaeski (Μπαμπά-Εσκι) ve Kırklareli (Kirk-Kilise, Σαράντα Εκκλησιών) bölgesine yerleştiği tahmin ediliyor. Yaklaşık 1.000 kişi de Bulgaristan'ın Yambol (Υάμπολη) şehrine yerleşti. Öte yandan yaklaşık 100.000 kişi kuzeye göç etti ve Rus İmparatorluğu'nun kendilerine gösterdiği Basarabya topraklarına, Osmanlılara yenilince, Osmanlılarla beraber gitmek zorunda kalan Türklerin topraklarına yerleştiler. Böylece Varna, Yambol ve Havza'nın oluşturduğu üçgende Gagavuz nüfusu yaşıyor. Vatandaşlarında kalanlar Yunan kökenli Hıristiyanlarla birlikte zor günler yaşadılar. Rus ve Bulgarların Bulgarlaştırma baskılarına direndiler. Varna'da, Kavarna'da, Balçık'ta, Gâvur-Suyucuk, Kestriç ve diğer köylerde Bulgarların başlattığı Yunan karşıtı hareketler; okullarını ve kiliselerini ele geçirmeleri ifade edilmektedir. Bulgarların hedefi, Bulgar olmaya yanaşmayan Gagavuzları yüzlerce yıl boyunca yaşadıkları topraklardan kovmaktı. 1906 ve 1914 yıllarında yaşanan kovmalardan sonra baba ocaklarını terk ettiler. Büyük bölümü Doğu Trakya'ya göç ederken, bir kısmı Doğu Rumelileri Ve Varnalıları takip ederken bir kısmı da Yunanistan geneline yayıldı. Yunanistan'da Thessalia, Selanik, Karaferya ve Kılıkçı'ya yerleşirken, Doğu Trakya bölgesinde Edirne'nin köylerine, Havza, Babaeski, Kırklareli, Uzunköprü, Malkara ve Enez köylerine yerleştiler. Diğer Hıristiyanlara nazaran önceleri Türkçe konuşan Hıristiyanlara kuşkuyla yaklaşıldı. Kendi köylerini veya mahallele-

rini kentlerin içine kurdular, oralarda yalnız ve soyutlanmış olarak yaşıyorlar. Ancak kısa sürede Trakya'da, Bulgar ve Türklere karşı ayaklanmalarda önemli roller üstlendiler. Doğu Trakya'da Stiliano Gonata, Bulgarların ve Türklerin askerlerinin hareketlerini, faaliyetlerini takip etmek için büyük bir haber alma örgütü kuruyor. Bu haber alma örgütünde Hazfa Gagavuzları çok önemli görevler üstleniyorlar. Gonatas 'Hatıralarında' hayranlıkla anlatıyor. Megalo Zalufi (Μεγαλο Ζαλούφι)'den Dimitri Voyevoda (Δημήτρη Βοεβόδα) ve Hasköy'den Bulgustrini (Μπουλγκιουστρίνη) 'Prasia-Bıyıklı (Πρασιά Μπουγιουκλού)' milli gerilla gruplarına iştirak ediyorlar.

Balkan Savaşları-Trakya'nın Kurtuluşu-Göç

Birinci Balkan Savaşı'nda, Bulgarlar Doğu Trakya'yı ele geçirdiler. Bulgarlar önceleri Hıristiyan halk tarafından kurtarıcı olarak görüldüler. Fakat kısa sürede Trakya'daki Hıristiyan halkı Bulgarlaştırma plânları anlaşıldı. Karşı çıkan Gagavuzlar yeniden bugünkü Filakiyo (Φυλάκιο) ve Yambol (Υάμπολης) köyelerine göç ettiler. Bulgarlar, Trakya'dan çekilirken, Türklerin misillemesinden korunmak isteyen çok sayıda Gagavuz da onlarla birlikte gitti. Temmuz 1920'de Doğu Trakya kurtarıldı. Gagavuzlar, diğer Trakyalı halklar gibi Yunan ordusunu coşkuyla karşıladılar. Yunan ordusunun arşivlerine göre yerli Trakyalılardan ve Havza Gagavuzlarından oluşan Yunan ordusu Çatalca'ya kadar gitti ve kendilerine yeniden köyelerine yerleşmelerine izin verildi. Fakat maalesef kısa süre içinde bir kez daha ocaklarını terk etmek zorunda kaldılar. Anadolu'daki diğer Yunanlılar gibi onlar da yeniden göç yolunu tuttular. Büyük bir bölümü kuzey Dedeğaç bölgesine yerleşti. Belki de buraların topraklarını kendi topraklarına benzettikleri için, ya da bu durumun geçici olduğunu ve yeniden köyelerine döneceklerini düşündükleri için. Fakat bu hiç bir zaman gerçekleşmedi. Bu defaki iskânları daimiydi.

Bugüne kadar hâlâ burada yaşayan, örf ve adetlerini günümüze taşıyan Gagavuzlar var. Kuzey Bulgaristan bölgesindeki Yunanlılara ait kültürü, türkülerini, masalları burada yaşattılar. Orijinal bir Trakya kültürü, zaman içinde Balkanlar'da yaşayan diğer halklara ışık tutan bir kültür oluştu. Bulgar ve Yunan halk oyunları, türkülerini, gelenekleri arasında bir yakınlık varsa bu yıllarca birlikte yaşamının kaçınılmaz bir sonucudur.

Günümüzde Gagavuzlar-Oturdukları Yerler

Günümüzde Gagavuzlar Kuzey Dedeğaç'ta oturuyor. Orestia'danın köylerinde ve Dimetoka'da. Bu köyler ve yerleşim yerleri şöyledir: Orestiada (Ορεστιάδα) Kazası: Amovuno (Αμμόβουνο) 59 aile, Arzos (Αρζος) 33 aile, Valtos (Βάλτος) 23 aile, Dilofos (Δίλοφος) 24 aile, Thurio (Θούριο) 194 aile, Kavili (Καβύλη) 2 aile, Kanadas (Καναδάς) 63 aile, Keramos (Κέραμος) 16 aile. Kliso (Κλεισώ) 94 aile, Krios (Κριός) 1 aile, Kiprinos (Κυπρίνος) 6 aile, Lepti (Λεπτή) 15 aile, İnoyi (Οινόη) 237 aile, Ormenio (Ορμένιο) 6 aile, Pali (Πάλη) 7 aile, Plati (Πλάτη) 7 aile, Pirgos (Πύργος) 85 aile, Sagini (Σαγήνη)

244 aile, Sakkos (Σάκκος) 1 aile, Spileo (Σπήλαιο) 30 aile, Filakio (Φυλάκιο) 34 aile. Dimetoka (Διδιμότιχο: Διδυμότυχο) Kazasında: Asvestades (Ασβεστάδες) 3 aile, Evgeniko (Ευγενικό) 22 aile, Kosti (Κωστή) 12 aile, Puliya (Πουλιά) 2 aile, Savra (Σάυρα) 12 aile.

Gümülcine köylerine de iskân edilmiş Gagavuzlar Bulunmaktadır: Amfia (Αμφία) ve Nea Kalisti (Ν. Καλίστη). Ayrıca Siroz'un Hrisihorafa, Selanik'in Langaza ve Kalohori, aynı şekilde Kalkıç ilinin muhtelif yerlerine yayılmış aileler ile Thesalya'nın köylerinde de Gagavuzlar yaşamaktadır.

Aynı şekilde Siroz'un Yeni Zihni ve çevre köylerinde de yerli mi? Yoksa oraya göç edip etmediklerini belirleyemediğimiz Gagavuzlar mevcuttur. İnanıyorum ki buradaki Gagavuzlar 1512-1560 yıllarında ilk Gagavuzların Doğu Trakya'ya yerleştikleri dönemlerde aynı nedenlerle yerleşmişlerdir... Milletlerin tarihi inşası 19. asrın ürünüdür. Cemaat, dil, toprak, kültürel gruplar ve ekonomik yaşam insan kimliğinin belirlenmesinde temel teşkil etmektedir. Tarihin amacı, Marks'ın yazdığına göre, üretici dinamiklerin gelişmesi ve insani dinamiklerin özgürlüğü ki bu gelişmeler gerçekten insanların üretim yaşamının gereğidir. Ideolojinin veya vicdanının değildir..."

SONUÇ

Kalaşlar, Afganistan'ın başkenti Kabil'in kuzeydoğusunda sayıları 3 bin, 6 bin hatta 70 bin civarında olduğu iddia edilen/söylenen bir millettir. Yunanlılar bakımından Büyük İskender'in Hindikuş Dağlarında bıraktığı Makedon askerlerinin soyundan geldiklerine inanılan Kalaşlar, bugün hâlâ dillerinde Yunanca kelimeler bulunduğu ve 2300 yıl önce bölgeye gelen Makedonlar gibi çok tanrılı bir inanca sahip oldukları da yine Yunanlılarca iddia edilmektedir. Diğer taraftan bilimsel araştırmalar ise onların Makedon olmasa bile, Anadolu kökenli oldukları yönündedir³⁶. Oysa Yunanlılar, bir taraftan Kalaşların Makedon soyundan ve dolayısıyla Yunanlı olduğunu iddia ederek, kanıtlamaya çalışırken diğer taraftan Kalaşların dışında Pakistan'da Pahtun (Peştun), Hunzalar gibi diğer unutulmuş "Yunanlılar (Elenler)"dan da söz etmektedirler. Oysa Makedonlar Yunanlı değildir. Fakat tarihi süreç içinde birçok Makedon Yunanlaşmıştır.

Bugünkü Yunanistan Devleti, Ortodoks Hıristiyan Arnavutlar/Arvanitler, Ulahlar, Karakaçanlar, Makedonlar, Bulgarlar, Türkler ve diğerlerinden oluşan bir ulus devlettir. Durum bu olunca akla şu soru geliyor. Peki, Yunanlılar ve Yunanistan sadece Kalaşları mı Yunanlaştırmıştır ve/veya Yunanlaştırmaktadır? Yunan tarihi irdelendiğinde Yunanlıların bunu hep yaptıkları; dillerini ve dinlerini velhasıl kültürlerini empoze ederek/dayatarak Yunanlaştırma faaliyetlerine geçmişte olduğu gibi, günü-

³⁶ <http://nedir.net/ext.php?m=show&b=kalaslar> (01.09.2009)

müzde de aynen devam ettiği görülecektir³⁷. Evet, Yunanistan Devleti de farklı ırklardan insanların –Arnavut (Arvanit), Ulah (Vlah), Makedon, Bulgar, Türk ve diğerlerin- bir araya gelerek kurdukları bir ulus devlettir. Yunanlılar, Ortodoks Hıristiyan dini inancına sahip bu insanları, “Slavca konuşan Yunanlı”, “Türkçe konuşan Yunanlı” ve buna benzer bir biçimde her konuştukları dillerinin yanına “Yunan” sıfatını ekleyerek ve diğer unsurlardan (Ortodoks Hıristiyan dini inançlarından) da yararlanarak Yunanlılaştırmaktadır. Yunanistan’ın resmi tezine, iddiasına göre bütün dünyada sadece Yunanistan Devleti, milli kimlik bakımından homojen bir etnik yapıya sahiptir. Sadece tek bir ulus/ırktan, “Yunanlı”lardan oluşmaktadır. Yunanistan’ın komşu devletlerinin ise çok milletli/etnik yapıya sahip oldukları yine Yunanistan tarafından öne sürülmektedir.

Türkler ise, Türk oldukları ve kendilerini de Türk hissettikleri için Balkanlardan Türkiye’ye gelen, göç eden ve Türkçe konuşan Türklere; “Yunan”, “Bulgar”, “Makedon” vesaire diyerek onları pek âlâ dışlayabilmekte, hatta gücendirmekle birlikte, Balkanlardan Türkiye’ye gelenlerin bazıları da “Arnavut kökenli”, “Yunanlı” ve “Makedon kökenli” olduklarını söyleyebilmektedir. Yine bu bağlamda; “Azeri”, “Kazak”, “Özbek”, “Pomak” denilerek, kültür, tarih, bilimsel olarak Türk oldukları ifade edilen, ırk ve hatta kendisini Türk olarak tanımlayanlara bile Türk olmadıkları anlamına gelebilecek ve onları Türklükleri konusunda şüpheye düşürebilecek bir terminoloji kullanılması hata değil midir?. Kısaca böyle bir terminolojiyle Türk kökenli olmayan/yabancı yazarlarca bile Türk oldukları öne sürülen soydaşların ve diğer Türkçe konuşan Türk toplulukların, Türklükleri adeta inkâr edilmektedir, sorgulanmaktadır. Türk olmadıkları/olmayabilecekleri gibi bir düşünce ile karşı karşıya bırakılmaktadırlar. Kullanılan terminoloji nedeniyle Türklükle bağları kopartılmakta, Türk milletinin yanında adeta farklı birer millet (örneğin öyle sanıyorum ki bir “Azeri milleti” inşa edilmektedir!) yaratılmaktadır. En azından gittikçe artan bir biçimde buna vurgu yapılmaktadır ve böyle bir kanaat uyandırılmaktadır.

Yunanistan’daki örneğin tam tersine Türkiye’de; “Zazaca konuşan Türk”, “Kırmançı konuşan Türk”, “Kürtçe konuşan Türk” v.s. konuşan Türk gibi bir terminoloji kullanılmamaktadır. Hatta ülkenin çatışmasına, şiddete dahi yol açabilecek nitelikte toplumun kamplaşmasını sağlayacak kavramlar ve talepler gayet rahatlıkla herhangi bir sakınca/endişe duyulmadan

³⁷ Tesalya’nın dağlık bölgelerinde yaşayanlar; Ulah ve Karakaçanlardır. Tesalya’nın ovasında yaşayanlar ise Karagunides olarak anılmaktadırlar. Anlamı ise “mavri kapa” olup, Türkçede siyah kepe anlamına gelmektedir. Tesalya’da “Karabataki” denilen bir halk oyunu mevcuttur. Karabataki halk oyunu, Batı Trakya bölgesinde de rastlanan, Karapatak veya Karabatak denilen bir kuştan ismini almaktadır ve Türkçe bir sözcüktür.. Bu oyuna Epir ve Makedonya’da da rastlanmaktadır. Bu oyun önceleri sözlüydü. Şimdilerde ise sözsüzdür. Trikala’da rastlanan halk oyunlarının Çamiko (Çam Arnavutlarıyla ilgilidir) ve Kalamatyano olduğu görülür. Tesalya’da durum bu olmasına rağmen Yunanlıların iddiasına göre; “Tesalya toprakları Yunan milli karakterini kaybetmemiştir.”

dillendirilmektedir. Oysa böyle bir durum örneğin Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'da mümkün değildir! Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'daki Türk azınlığın, "Türk" kavramını kullanması yasaktır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi "İskeçe Türk Birliği" ile ilgili verdiği kararda, Yunanistan'ı mahkûm etmiş olmasına rağmen, İskeçe Türk Birliği Derneğinin yeniden açılmasına Yunan Mahkemelerince isminde "Türk" terimi bulunduğu için yine izin verilmemektedir.

Avrupa Birliği üyesi Yunanistan ve Yunanlılar, belki Yunanlılıkla hiç ilgisi olmayanları dahi "soydaşları" olarak "keşfederken", kaynaşırken, Yunanlılığı inşa ederken, kavileştirirken, ötekileri Yunanlılaştırırken, onlara yardım ellerini uzatırken, Türkiye'de bazı Türkler ise bırakın "Türkleştirmeyi, asimilasyonu", soydaşlarını/soydaşlığını reddetmektedir. Bazıları da "farklılıklar zenginliktir" düşüncesiyle, farklılıkları kaşıyarak, daha da belirginleştirerek, kaynaşmayı, dayanışmayı ve ortak vicdani aidiyeti ortadan kaldıracabilecek nitelikte kendilerini ötekileştirmektedir. Kısaca birlik ve beraberlik bozulmaktadır, bozulması için adımlar atılmaktadır. Soydaşlarının, kendileriyle olan sıcak ilişkilerine, maddi ve manevi/duygusal bağlara, dayanışmaya bir taraftan kullandıkları dille/terimlerle (örneğin soydaşlarına "Azeri", "Yunan", "Makedon" diyerek), diğer taraftan da hal ve hareketleriyle, davranışlarıyla belki farkında olmadan bu ortaklığa, birliğe zarar verilmektedir. Türklerde milli kimliklerini tanımlamada, belirlemede kargaşa ile birlikte, milli kimlik sorunu ortaya çıkmaktadır, yaşanmaktadır diyebiliriz.

Öte yandan yine bu çerçevede Türkiye, diğer devletlerde ve özellikle Balkanlardaki soydaşları, Moldova'daki Gagavuz Türkleri bakımından ekonomik yatırımlar yaparak, dayanışma veya siyasi kazanımlar elde etmek isteyebilir. Ancak ekonomik yatırım yaptığı devletlerde Türkçe dilini, kültürünü öğretmezse, iyi bir iletişim kuramazsa, Türkçe öğreten kurslar, okullar açmazsa, okullarda ve üniversitelerde Türk dilini ve kültürünü öğretecek programlar açmazsa, bunları önemsemezse başarılı olamaz. Yatırım yapan şirket sahipleri açtıkları Türk okullarından, kurslardan, programlardan mezun olup Türkçe bilenleri şirketlerinde istihdam etmezlerse, tercihlerini bu yönde kullanmazlarsa bu yatırımların başarısı da tartışılır nitelikte olabilecektir.

Balkanlara yerleşen halklara; Slav, Bulgar, Peçenek, Oğuz ve Kumanlara Yunanlılar tarafından Hıristiyanlık tanıtıldı/dayatıldı. Balkanlardaki Yunanlılaşmış (asimile edilmiş) halklar daha kolay Hıristiyanlığı benimsediler. Çünkü Ortodoks Hıristiyanlığın kaynaklarının dili Yunancaydı³⁸. Diğer taraftan bugüne kadar resmi Yunan bibliyografyasında Gagavuzlarla ilgili iki kitap bulunuyordu; Biri tarih profesörü Anastasios İordanoğlu (Αναστάσιος Ιορδάνογλου)'nun 90'lı yıllarda Kumçiftliği'nde yaptığı konuşmadan yola

---

³⁸ Γκαγκαούζοι ή Γκαγκαβούζηδες <http://thrakiveria.gr/content/view/271/15> (7.9.2009).

çıkan kitap, diğeri de Osmanlı tarih profesörü Aleksis Savvidis (Αλέξης Σαββίδης)'in kitabıdır. Her iki tarihçi de Gagavuzları, Bizans döneminde Hıristiyanlığı kabul eden Türkler olarak kabul etmektedir.

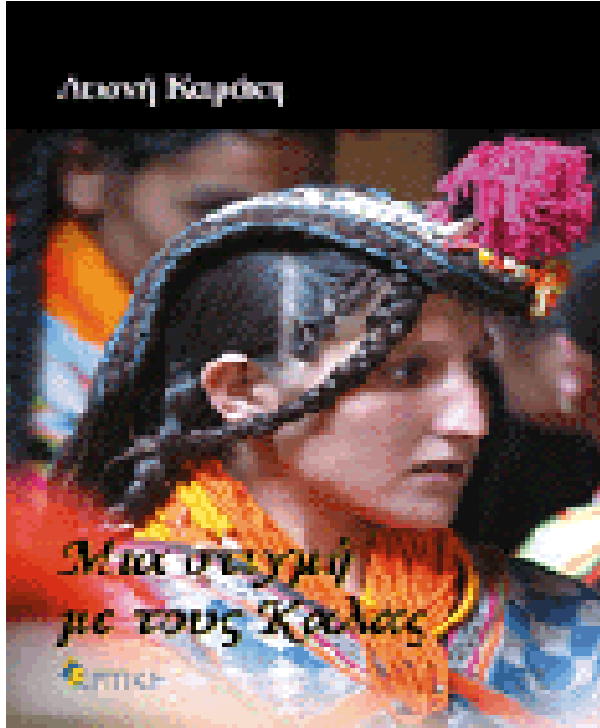
Bir halkın milli kökenin, milli kimliğini belirleyen her zaman olmasa bile çoğunlukla dilidir, dinidir, gelenek ve görenekleridir, türküleridir, kültürüdür. Gagavuz Türkleriyle ilgili olarak son zamanlardaki Yunanlıların iddialarına bakılırsa; “yukarıda belirtilenlerin hepsi, Türkçe dilin dışındakilerin hepsi, diğeri Trakyalıların gelenek ve görenekleriyle uyum içindedir. Dolayısıyla bu tek başına, Gagavuzların Türk ırkı olduklarını ortaya koyamaz. Fakat Türkçe dilini hangi koşullarda benimsemişler. Buna bakmalıyız.” Tezleriyle Yunanlılar, Gagavuz Türklerinin kafalarını karıştırarak, Kalaşlar ve diğeri örneklerde olduğu gibi Yunanlılaştırılmaya, asimile etmeye çalışılmaktadırlar.

KAYNAKLAR

- DURMUŞ İlhami: İskitler (Sakalar), Ankara 1993.
- MANOV A.: Gagavuzlar: Hıristiyan Türkler (Bulgarcadan çev. M. Türker Acaroğlu), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2001.
- “ΕΝΑΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ ΣΤΟΥΣ ΚΑΛΑΣ”
<http://www.mani.org.gr/apopseis/kalas/kalas1.htm> (23.05.2008).
- “Η φυλή των Καλάς η παρουσία των Ελλήνων στην ινδική ήπειρο”
<http://abnet.agrino.org/htmls/D/D012.html> (23.5.2008).
- “Η φυλή των Καλάς” <http://clubs.pathfinder.gr/sylogiparimion/198408> (23.05.2008).
- “Ελληνες ιθαγενείς τής Ινδίας και τού Ειρηνικού”
<http://www.oodegr.com/neopaganismos/ellinikotita/kalas1.htm> (23.05.2008).
- ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ <http://pelasgos.e-e-e.gr/files/archive-38.html> (23.05.2008).
- http://akritas-history-of-macedonia.blogspot.com/2007/12/blog-post_22.html (06.06.2008).
- <http://akritas-history-of-macedonia.blogspot.com/> (23.05.2008).
- “Ελληνικός αποικισμός” http://www.wakeup.gr/article_read.asp?id=125 (23.05.2008).
- “magna grecia και η διάλεκτος grecanica”
<http://abnet.agrino.org/htmls/D/D010.htm> (23.5.2008).
- “Η Ελληνική εκτός συνόρων” <http://abnet.agrino.org/htmls/P000.htm> (06.06.2008).
- “ΟΙ ΚΑΛΑΣ: ΑΔΕΛΦΟΙ ΕΝ ΑΣΙΑ!” <http://ethnikoi.org/KALASH.html> (06.06.2008).
- “Η ΦΥΛΗ ΤΩΝ ΚΑΛΑΣ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΚΗ ΥΠΟΗΠΕΙΡΟ” <http://www.pellaia.gr/Kalas.htm> (23.5.2008)

- “Καλάς: Οι ξεχασμένοι υπερήφανοι Έλληνες, απόγονοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου, που χρησιμοποιούνται σήμερα από τους νεο-Έλληνες μόνο στα πανηγύρια-συνέδρια”
<http://www.kalami.net/2005/arthra/kalas.html> (4.06.2008)
- “Μια στιγμή με τους Καλάς”
<http://www.grafica.gr/eshop/product.php?productid=17222> (4.06.2008)
- “Χούνζα, Πατάν, Καλάς: Οι απόγονοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου στο Πακιστάν”
<http://www.hri.org/MPA/kalas/kalas2.html> (23.05.2008).
- “Και η Ελλάδα δεν τους ξέχασε”
<http://www.hri.org/MPA/kalas/kalas3.html> (04.06.2008)
- “ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ Παρασκευή 6 Φεβρουαρίου 1998”
<http://www.hri.org/MPA/kalas/marathonios.html> (23.05.2008).
- “ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΛΗ ΤΩΝ « ΚΑΛΑΣ » Σάββατο 13 Απριλίου 2002” <http://www.gothess.gr/docs/kalas.html> (4.6.2008)
- “ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΚΑΛΑΣ - KALASH, THE GREEK MACEDONIANS η φυλή των Καλάς η παρουσία των Ελλήνων στην ινδική ήπειρο”
http://www.wake-up.gr/article_read.asp?id=175 (04.06.2008)
- “ΟΙ ΚΑΛΑΣ ΤΟΥ ΠΑΚΙΣΤΑΝ Ο ΘΡΥΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥΣ”
Γράφει ο Λερούνης Αθανάσιος.
<http://enneada.asda.gr/DefaultGR.asp?lngPageID=141> (04.06.2008)
- “ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ”
<http://mail.phl.uoc.gr/announce/docJzCkGczT61.doc> (04.06.2008).
- “Καλάς: Οι γιοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου”
<http://www.oikade.gr/print.asp?NewID=00000000006281.EL>
(06.06.2008).
- “ΦΥΛΗ ΤΩΝ ΚΑΛΑΣ”
<http://noctoc-noctoc.blogspot.com/2007/05/kalash.html> (8.06.2008).
- “Η φυλή των Κάλας και η Ελληνική παρουσία στο Πακιστάν” Γράφει ο/η Vassilis
http://www.skorpialogia.com/index.php?option=com_content&task=view&id=157&Itemid=2 (23.05.2008)
- “The end of Greek” by alexanderchalkidis
<http://www.alexanderchalkidis.com/blog/post/2008/06/The-end-of-Greek.aspx> (5.6.2008)
- “ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΚΑΛΑΣ”
<http://www.nationalgeographic.gr/0600/issues.html> (23.05.2008)
- “Πέντε ελληνικά χωριά στο Παμίρ Σάββατο 25 Αυγούστου 2007”
http://www.ellinikilatreia.gr/Phente_ellenikha_choriha_sto_Pamhir
(06.06.2008).
- http://www.paratiritisnews.gr/full_articles_index.php?stili_title=&db_table=politistika_themata&todo=others&article_id=1904 (7.9.2009).
- <http://www.thourio.gr/cgi-bin/powerbook/powerbook.cgi?book=sxolia>
(7.9.2009).
- “Γκαγκαούζοι ή Γκαγκαβούζηδες”
<http://thrakiveria.gr/content/view/271/15> (7.9.2009).
- “Το πρώτο ιστορικό σημείο για τους Γκαγκαβούζηδες”

- http://gagavoyzis.blogspot.com/2009/01/blog-post_14.html (7.9.2009).
“Η διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στους Γκαγκαούζους στη Δημοκρατία της Μολδαβίας”
<http://www.hfc.grwmt/webpages/index.php?lid=1&pid=34&apprec=37>
(7.9.2009).
- “Η διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στους Γκαγκαούζους στη Δημοκρατία της Μολδαβίας”
<http://www.hfc.grwmt/webpages/index.php?lid=1&pid=34&apprec=37>
(7.9.2009).
- http://www.thourio.gr/manager/publish/article_451.shtml (7.9.2009)
“Ελληνικά στην Γκαγκαουζία” Atina’da yayımlanan 19.11.2007 tarihli Eleftherotipia Gazetesi.

Yunanistan'da; "Kalaşlarla Birlikte" ve "Kalaşların Örf ve Adetleri" adlı yayınlar

Bu resimde; "Kalaş: Pakistan'daki Büyük İskender'in Torunları"³⁹ yazmaktadır <http://www.hri.org/MPA/kalas/marathonios.html> (08.06.2008,; <http://www.hri.org/MPA/kalas/kalas3.html> (04.06.2008).

(Pakistan-Afganistan sınırında Kalaşların yaşadığı bölge)

³⁹ Fotoğraf için bkz.

Günlük kıyafetleriyle Kalaş kadınları ve folklor gösterileri

Benaki Müzesi'nde âdeti 140 Avro'dan satışı çıkarılan kuklalardan bir örnektir.

Fotoğrafta; Yunanlıların yardımlarıyla yapılan okulun bahçesi ve öğrenciler görölmektedir.

Resimde Kalaş çocukları görülmektedir.
<http://enneada.asda.gr/DefaultGR.asp?lngPageID=141> (04.06.2008)

1995 yılında Yunanistan'a getirilen ilk Kalaş öğrenciler Büyük İskender'in babası Filip'in mezarının bulunduğu bölgede kurulan Vergina Müzesi'nde görülüyorlar. Bkz. <http://www.pellaia.gr/Kalas.htm> (23.5.2008)

Photograph by S. R. Vinton

A CAMP SCHOOL FOR CHILDREN OF REFUGEES AT SALONIKI

The Anatolian Greeks, exiles for many centuries from their native land, spoke a tongue different from that spoken by the Greek proper. Therefore the first duty of the Greek Government was to teach Anatolian Greeks to speak Greek.

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΑΛΛΟΦΥΛΩΝ (Diğer Irkların Yunanlaştırılması)
http://www.bulgarmak.org/turk_orthodox.htm (7.9.2009)

Ellerinde Yunan bayrakları ve Yunanca olarak göğüslerindeki "TEŞEKKÜR EDERİZ YUNANİSTAN" yazısıyla Kalaş öğrencileri. Bkz. <http://www.gothess.gr/docs/kalas.html> (4.6.2008).

Yunanlaştırma Faaliyetlerine İki Örnek: Kalaşlar ve Gagavuzlar

Gagavuz Türkleri ile ilgili iki fotoğraf:
http://www.thourio.gr/manager/publish/article_451.shtml
(7.9.2009)

“Biz Gagavuzlar: Kimlik – Tarihsel Kaynak ve Zaman İçindeki Sürecimiz” isimli kitabın kapağı.

“Moldova’nın Bilinmeyen Rumları: Gagavuzlar” isimli kitabın kapağı.

